

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FRIT DANMARK

UDGIVET AF EN KREDS AF DANSKE

NUMMER 7

Fredag den 22. Juni 1945

4. AARGANG

Polakker vandrer til Slavearbejde eller Udslettelleslejr efter Polens Sammenbrud.

Polen bygges op

Af Jerzy Panski, Stockholm

Det polske Befrielsesudvalg, som begyndte at administrere Landet efter Juli 1944, har siden Magtovertagelsen staaet overfor et frygtelig hærgnet Land: overalt i gamle Koncentrationslejre fandtes der smitsomme tyfoide Sygdomme, hele Landet truedes af Hungerkatastrofe, Valutaforholdene var mildest talt kaotiske, med 4 Slags Mønt (russisk, tysk, gammelpolsk og okkupations-

polsk) og utrolige Mængder af Papirpenge, fremstillet af Okkupanterne. Administrationen eksisterede ikke, og de private Ejendomsforhold befandt sig i kaotisk Tilstand. De fleste Industri- og Handelsvarer var frataget de polske Ejere og overdraget til tyske Treuhandlere, talrige Landejendomme var ogsaa udleveret til Rigstyskere og til de tyske Kolonister fra hele Østeuropa, som var

overflyttet til Polen. Alle Broer var sprængt, Jernbanenettet delvis ødelagt — kort sagt, Landet befandt sig i en Tilstand af Anarki og Opløsning. Særlig haardt havde Tyskerne behandlet Oplysningsvæsenet, idet de havde ødelagt Skoler og Laboratorier og udryddet en stor Del af den polske Intelligens.

Lige saa daarlige var Forholdene i Vest-Polen, som blev befriet efter Vin-

INDHOLD:

Polen bygges op	1
Blev de danske Søfolk svigtet? ..	3
Englands nye Huse	4
Leder: Man skumler	6
Leder: En Kommission og flere De- legationer	6
Trænger vi til et Børneministe- rium?	7
Dagene derpaa	8
Æresrettens Virksomhed	10
Skal Værnemagerne grine ad os? ..	11
Hvad er en Værnemager?	12
Saadan var de	12
Ugens Bidstrup	13
Tjenestemændenes Talefrihed ...	14
Fangerne bør fritages	15
Soldaternes Tid	15
Egnet til at skade vore Interesser	15
Lidt vel flot Bemærkning	16

teroffensiven 1945, hvor den rent materielle Ødelæggelse var mindre end i det centrale Polen, mens de menneskelige Tab var om muligt endnu større. Det samlede Antal Dødsofre udgør ca. 7 Millioner Mennesker.

Det polske *Betriellesudvalg*, som i Januar 1945 af det polske Nationalraad (et provisorisk Parlament, nærmest svarende til Frihedsraadet) blev udnævnt til den polske provisoriske Regering, staar overfor en kolossal Opgave. Og man maa erkende, at Opgaven hidtil er løst med Energi og stor Fremgang.

Det første, som skulde organiseres, var den offentlige Administration og Sikkerhedstjeneste. I hvert Distrikt blev der valgt paalidelige Borgere, gode Patrioter, som dannede Nationalraad, en gammel polsk Institution, som kaldtes *Sejmik*, der overtog den polske Magt i Distriktet og udpegede de offentlige Tjenestemænd. Partisaner, der var sluttet sammen med de regulære polske Styrker, blev bemyndiget til at overtage Politimyndigheden, under Kommando af højere Politiembedsmænd. Samtidig blev der organiseret Uddannelseskurser for Partisaner for at uddanne dem i Sikkerhedstjenesten.

Ved Hjælp af Elever og Forældre har man oprettet Folkeskoler. Samtidig begyndte man at gennemføre de vigtigste sociale og økonomiske Reforme. Her stod man navnlig overfor det Problem, at Jordejendommene var meget uensartet fordelt i Polen. Paa den ene Side fandtes der Godser med Titusinder Hektarer af brugbar Jord, store Skove og Levnedsmiddelindustrier, mens paa den anden Side Millioner af Smaabrugere

maatte klare sig paa Gaarde med 1—2 Hektarer, som Regel uden Heste. Atter andre Millioner af Bondesønner maatte forlade Landbruget uden Mulighed for at kunne klare sig i Byer med utilstrækkeligt udviklede Industrier.

Den provisoriske Regering besluttede og gennemførte en radikal Landbrugsreform. Alle Ejendomme med over 50 ha — 100 ha for velpassede Gaarde — maatte aflevere den overskydende Jord, som derefter fordeltes blandt jordfattede Bønder og Landarbejdere, saaledes at hver Familie fik en Gaard med ca. 5 ha brugbar Jord. Reformen blev gennemført i den største Del af Polen og bliver i Løbet af kort Tid afsluttet, takket være Befolkningens Hjælp. Cirka 5 Millioner Bønder fik deres Gaarde, mens nogle Tusinde Godsejere maatte nøjes med reducerede Gaarde, eventuelt med Livrenten og Bidraget for de konfiskerede Gaarde.

Da de smaa Jordlodder ikke kunde tillade Bønderne at føre en økonomisk Husholdning, har man organiseret en omfattende kooperativ Organisation, den saakaldte »Bondejælp«.

Bønderne, som har faaet Jorden til evig Arv og Eje, arbejder ihærdigt for Landets og deres eget Vel, hvilket bl. a. fremgaar af, at Vaarsæden blev saat paa 90 pCt. af Jorden, skønt de Omraader, hvor der var udlagt Landminer, ikke kunde opdyrkes.

Den faglige Landbrugsuddannelse, som hidtil kun havde været ringe udviklet, er nu gjort obligatorisk. I Forbindelse dermed er en hel Række Landbrugsskoler — lige fra de elementære Bondeskoler til Landbohøjskoler — blevet grundlagt rundt omkring i Landet.

Storindustrien i Polen ejedes før Krigen delvis af Staten; dette gjaldt f. Eks. den store kemiske Koncern i Moscise, Kulgruberne Skarboferm, Jernværket Huta Pokoj m. m. En stor Del af de polske Industri anlæg ejedes derimod af udenlandsk Kapital. Franskmandene ejede Kul, Tyskerne Kul og Tekstilindustri, Englænderne Olie, Belgierne Elektricitetsværker og Svenskerne Telefoner.

Nu er hele den saakaldte Nøgleindustri, d. v. s. Jern- og Kulindustrien, overtaget af Staten. Ogsaa andre store Virksomheder med over 1000 Arbejdere er overtaget af Staten, det samme gælder

alle Banker, der for øvrigt allerede før Krigen — paa Grund af Mangel paa selvstændig Kapital — kun udlaante Statens Penge.

Derimod er de middelstore og mindre Industrier og ligeledes Handelsvirksomheder overladt til det private Initiativ.

Staten har oprettet en Laane- og Kreditbank til Understøttelse af Statsvirksomhederne. Desuden er der oprettet en Statsbank til Understøttelse af de kooperative og private Virksomheder.

De Industrivirksomheder, som ejedes af landflygtige eller fangne Ejere, er foreløbig overtaget af Staten, som skal overlevere Virksomhederne til Ejerne eller deres Arvinger, saa snart de bliver i Stand til at overtage deres Ejendom.

Alle private Virksomheder sluttes nu sammen i Brancheforeninger, som kan overtage de fælles Interesser.

I alle Virksomheder med over 50 Arbejdere oprettes der Raad, bestaaende af Repræsentanter for Arbejderne, Arbejdslederne, med raadgivende Myndighed i Spørgsmaalet om Rationaliseringen af Produktionen.

Arbejdernes Interesser varetages af de frie Fagforeninger, som bygger paa det gamle Organisationsapparat, der er genopbygget efter Befrielsen. Fagforeningerne tager sig f. Eks. af Spørgsmaalene om Arbejdernes Ferier og Boligforhold. De er med i Dannelsen af Sikkerhedsvæsenet og Administrationsvæsenet og danner Forbindelsesled i de befrie Byer.

Paa Lovgivningens Omraade har man nu for nylig gennemført en fælles civil og strafferetslig Lovgivning over hele Landet — før Krigen fandtes der som bekendt forskellig Lovgivning og Retshaandhævdelse i hver af de tre Dele af Landet, som før 1918 tilhørte tre Okkupationsmagter.

Hele Landets politiske Liv bygger paa det gamle demokratiske Grundlag fra 1921, som blev afskaffet af Pilsudski-Regimet og i 1935 erstattet af en »ny« fascistisk Forfatning.

Deri ligger den største Forskel paa den polske provisoriske Regering, den saakaldte Warszawa-Regering, og Emigrant-Regeringen i London, som stadig baseres paa den forhadte Forfatning fra 1935.

Blev de danske Søfolk svigtet?

Midt i Frihedskæmperrusen og Begejstringen for dem, der tog Kampen op hjemme, bør vi aldrig glemme, at Grunden til den danske »good-will« i Udlandet blev lagt af de danske Sømænd, der straks efter 9. April meldte sig i allieret Tjeneste. De var Modstandsbevægelsens Avantgarde. Naar man tænker paa, hvor længe man ikke blot herhjemme var om at komme med, men hvor længe det varede, inden man paa de fleste Gesandtskabs- og Konsulatposter uden for tysk Kontrol bekendte allieret Kulør, ser man, Søfolkens Beslutning i det rette Lys. Sømændene trodsede fra Besættelsens første Dag Bomber og Torpedoer, mens mange af vore danske Embedsmænd i Udenrigstjenesten ikke turde saa meget som varetage Søfolkens Interesser, naar de kom i Land.

Børge Møller kan fortælle lidt herom. Han befandt sig 9. April i Antwerpen, men flygtede efter den tyske Invasion af Holland og Belgien til England, hvor han blev Leder af de danske Søfolks Organisation. Der var opstaaet mange Problemer og Vanskeligheder for de danske Søfolk som Følge af den nye Tingenes Tilstand, navnlig hele Spørgsmaalet om den sociale Forsorg, nu da Forbindelsen med Hjemmet var afskaaret. Man havde saa smaat regnet med Bistand fra det danske Generalkonsulat i London, men man gjorde Rening uden Vært. Generalkonsulen, Rottbøll — forøvrigt en af de Mænd, der i disse Dage forhandler paa Danmarks Vegne i London — var en af dem, som i Sømændenes Øjne »sad paa Gærdet« ventende paa at springe ned, naar de saa, hvor det bar hen. For en Del var det et Pengespørgsmaal, og ganske vist havde Generalkonsulen ikke længere Penge fra den danske Regering at disponere over, men i Kraft af sine Forbindelser i England maatte han udmærket kunne have truffet de Arrangementer, der var nødvendige. I al Fald lykkedes det Sømændenes Organisation, da den senere selv tog Affære, og ved Aarets Udgang var Sagen i Orden.

Ligesaa afvisende var Rottbøll, naar det gjaldt Søfolk i neutral Havn, der ønskede at komme over paa allieret Side. En Henvendelse i denne Forbindelse om Raad og Vejledning i Begyndelsen af Juni 1940 blev pure afvist. Hvad der formodentlig kunde være gjort, viste en Rejse til Irland, der senere paa Aaret blev foretaget af en Repræsentant for det engelske Ministerium og Børge Møller. Den førte til det gunstige Resultat, at to af de derliggende tre danske Skibe og alle tre Besætninger kom over til England.

Paa Baggrund af den Skuffelse, som det danske Generalkonsulat havde beredt Sømændene, var det, de hilste »Det danske Raad«s Dannelse med alt for højtspændte Forventninger — og oplevede en ny Skuffelse.

»Det danske Raad«s Stilling var nemlig alt andet end let. Det var stiftet sidst i September 1940 som ledende Organ for Sammenslutningen: »De frie Danske i Storbri-

Formanden for danske Søfolks Organisation i England, Medlem af Det danske Raad, Børge Møller, fortæller til stud. mag. Peter Rohde om Arbejdet paa at koordinere den danske Indsats paa allieret Side.

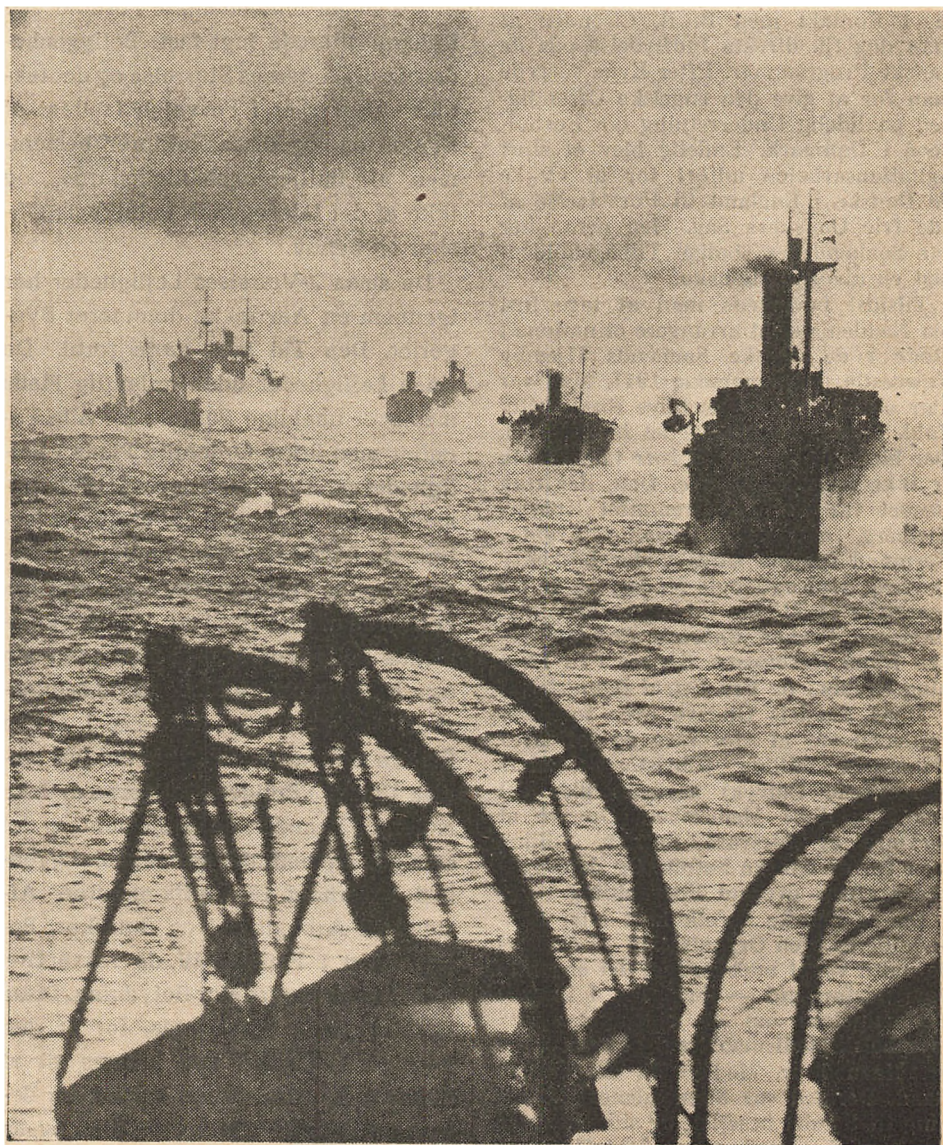
tannien og Nordirland« med det Formaal at organisere de Danske i England i Kampen for Danmarks Befrielse. Men derfra og til at paatage sig officielle danske Regeringsopgaver var der et Spring, som Raadet paa det Tidspunkt ikke turde tage. Man maa huske, at det var uden al Støtte fra den officielle Repræsentant i England, der desuden stadig var anerkendt af den britiske Regering. Raadet maatte tage Hensyn til den offentlige Mening i Danmark, og maatte især passe paa ikke at gøre Kongens Stilling vanskeligere. Et var, at man kritiserede Regeringens Politik, noget gan-

ske andet om man opkastede sig til Modregering. Blot Skinnet af noget saadant maatte for enhver Pris undgaas.

Derfor kunde Raadet ikke yde Søfolkene Hjælp i det Omfang, de havde ventet, og derfor kunde Sømændene faa det Indtryk, at det svigtede dem. Børge Møller, der fra Begyndelsen var Medlem af Raadet, gjorde, hvad han kunde, for at forklare sine Folk dets Vanskeligheder, men havde svært ved at faa Bugt med deres Skepsis. At netop Søfolkens Indsats naturligvis var det store Aktiv i Raadets Propaganda for Danmarks Sag, gjorde kun dets Stilling end mere mislig.

Det er indlysende, at et »Raad for »De frie Danske« i England, der ikke havde Søfolkens fulde Tilslutning, i Længden vilde have været utænkeligt. Søfolkene maatte vindes.

Den første Lejlighed, Raadet fik til at vise Søfolkene, at det baade var parat og i Stand til at støtte dem indenfor sit eget Virkeomraade, blev da ogsaa grebet med

Danske Skibe var med i Konvojerne over Atlanterhavet.

Begarlighed. Den kom, da Søfolkene fremsatte Ønsket om at faa Adgang til mere direkte Krigsdeltagelse. Der blev ufortøvet optaget Forhandlinger med Englænderne, og Raadets Præsident *Krøyer-Kielberg* gjorde et overordentlig stort Arbejde. Det var den Gang U. S. A. havde overladt England 50 Destroyere, og en af dem haabede man at faa Lov at bemande. Trods alle Anstrengelser fik man imidlertid et Afslag — omend et Afslag med fuld Honnør. Den paagældende Minister udtalte sin store Anerkendelse af den Kampaand, der laa bag, men fremhævede den meget større Nytte Søfolkene kunde gøre England ved at sejle Varer hjem.

Noget i den ønskede Retning opnaaede man dog, idet Søfolkene fik Adgang til at træde ind i Regimentet »The Buffs«.

Først langt senere, i 1943, da den mest kritiske Forsyningsssituation var overstaaet, gik Englænderne ind paa at lade danske Søfolk bemande Ministryere.

Bortset fra disse energisk førte Forhandlinger benyttede Raadet Vinteren 40—41 til et omfattende Arbejde for at udbygge og befæste sin Position som Brændpunkt for de aktivt indstillede danske Kræfter i England. Man startede Bladet »Frit Danmark«, og der blev optaget Kontakt med B. B. C., uden at man dog fik direkte Indflydelse paa de danske Programmer. Efter Evne sørgede man for at give den engelske Offentlighed paalidelig Underretning om Forholdene i Danmark. Endelig blev et stort Agitationsarbejde udført for at vække de Danske i England til Forstaaelse af »de frie Danske«s Sag. Men netop her var Sømændenes stadige Tilbageholdenhed en alvorlig Hemske.

Tilslidst besluttede man at tage fast om Nælden ved at arrangere et nationalt Møde i de danske Sømænds Hjemby Newcastle, Valdemarsdag 1941. Man var klar over, at det vilde blive Knald eller Fald. Men heldigvis — det blev Knald. Der blev talt og sunget, især talt, Søfolk er ikke meget syngende. Den, der trak Læset var først og fremmest *Krøyer-Kielberg*, endvidere *Henning Krabbe*, Formand for det Udvalg, der beskæftigede sig med nationale Møder, og de tre energiske og idérige Udvalgsmedlemmer, *Damerne Frøken Gabriele Rohde*, *Frøken Runa Rasmussen* (senere Fru *Henning Krabbe*) og Fru *Estrid Bannister*.

Mens Raadets Opgave over for Omverdenen var at »forsvare og forklare« Danmarks Stilling (*Christmas Møllers* udmærkede Udtryk) saaledes blev det den Dag disse Menneskers Opgave at forklare og forsvare Raadets Stilling over for de danske Søfolk. Og dette lykkedes altsaa over al Forventning.

Da de danske Søfolk kort efter dannede deres egen Organisation — de havde hidtil været underordnet det engelske Sømændsforbund — indførtes i Lovene Bestemmelsen om et »token-payment« (symbolsk Medlemsbidrag) paa en pence pr. Maaned pr. Medlem til det danske Raad. Dermed var Sømændenes Tilslutning til Raadet besejlet, og sidenhen var der, som det burde være, fuld Harmoni mellem det danske Raad og danske Søfolk.

Englands nye Huse

Af MOGENS BOERTMANN, M. A. A.

Vi er blevet forskaanet for større Ødelæggelser af vore Byer ved direkte Krigshandling, men ogsaa her i Landet har Krigsaarene resulteret i en meget følelig Bolignød. For at afhjælpe denne vil der kræves et Byggeri af store Dimensioner. Det vil blive en af de centrale Opgaver i de kommende Aars Arbejdsindsats. Dette vigtige økonomiske og sociale Fremstød maa ikke blive præget af Tilfældigheder.

Ved Udformningen af den enkelte Bolig er Arkitektens Indsats afgørende, men der, hvor hans Arbejde begynder, er tre meget fundamentale Forhold ved Boligen allerede lagt fast: Beliggenheden, Lejlighedernes Størrelse og det tekniske Udstyr er i Forvejen fastlagt af Bygherren, og disse Faktorer bestemmes af Indtjeningsmulighederne, og ikke af det lejesøgende Publikums Ønsker og Behov.

De smaa 2-Værelses Lejligheder har igennem en Aarrække domineret Byggeriet. Den Tid maa være forbi. De smaa Lejligheder uden ordentlig Plads medfører uheldige Forhold for alle Familier med Børn. Ordentlig Plads i Lejlighederne, saa hvert enkelt Familienmedlem har Mulighed for at kunne isolere sig fra den øvrige Familie er i første Omgang vigtigere end Vask og Køkkenborde af rustfrit Staal. Ved det kommende Boligbyggeri maa man sætte sig som Maal at skaffe Plads til de Mennesker, der skal bo i Husene, i anden Række maa komme Ønsket om fint teknisk Udstyr i Boligen. Boligerne er ikke isolerede Enheder, de er Elementer i det samlede Bysamfund. Boligens Beliggenhed i Forhold til Trafikmidlerne, Afstand til Arbejdssted og Butikker, Beliggenhed i Forhold til de rekreative Arealer har meget stor Betydning. Disse Faktorer maa kortlægges, for at den normale Lejlighed kan komme til at danne den bedst mulige Ramme for Beboernes daglige Tilværelse. Men ogsaa Fabrikernes, Kontorernes og Forret-

ningernes Betydning for Bysamfundets Helhed skal analyseres.

I den Tid, Byplansloven, der blev vedtaget i 1938, har virket, er der blevet udarbejdet Planer for de fleste større Kommuner og Byer. Men der mangler et samlende Organ til at varetage det store Overblik. De enkelte Kommuner har som Regel arbejdet med deres Plan uden overhovedet at skele til, hvad de tilgrænsende Kommuner arbejder med.

Standardbadeværelse af Staalplader.

Nu, da vi igen har faaet Forbindelse med de frie demokratiske Lande, venter vi spændt paa at se, hvordan de store Genopbygningsarbejder ude omkring i Verden er blevet planlagt. Vi trænger meget til nye Impulser. Men en Række Oplysninger er nu og da under Besættelsen kommen hertil.

Inden for Boligbyggeriet er der ikke sket store Ting, hvad man egentlig heller ikke kunde vente, da Krigsindsatsen har krævet alle Kræfter. Men at det fremtidige Byggeri vil blive meget industrialiseret, er der ikke Tvivl om. Et Eksempel fra Amerika giver et lille Begreb om, hvad man kan vente sig. Man har fremstillet et Badeværelse som et Standardelement af udpressede Staalplader, fuldt monteret lige parat til at installere i Huse. — Hvilke enorme Muligheder ligger der ikke her for et virkeligt rationelt og billigt Boligbyggeri, hvor alle de tekniske og hygiejniske Installationer indgaar som Standardelementer.

Men til Gengæld faar man Indtryk af, at Forberedelserne til det kommende Byggeri er blevet grundigt planlagt. I flere Lande har man oprettet Forskningsinstitutter til Analyse og Studium af Boligen — noget, man maa haabe snart kan blive oprettet her hjemme.

I England har man taget energisk fat paa Forberedelserne til en omfattende Landsplanlægning. Allerede før Krigen blev der nedsat en Kommission »Barlow-

kommissionen« med Sir *Montague Barlow* som Formand. Aarsagen til Nedsættelsen af Kommissionen var den enorme Arbejdsløshed, der herskede i visse af Englands store Industriomraader. Kommissionen havde til Opgave »at undersøge de Aarsager, som har bevirket den nuværende geografiske Fordeling af Industribefolkningen i Storbritannien og den Udvikling som en Ændring af denne Fordeling kan tænkes at tage i Fremtiden; til at overveje hvilke økonomiske, sociale og militære Fordele, der er ved at samle Industrien og Industribefolkningen i Storbyer eller i særlige Egne af Landet, og til at afgive Betænkning om, hvilke Foranstaltninger, der eventuelt bør træffes paa dette Omraade i Landets Interesse.

De trøttende Ture ud og hjem.

I denne gives først en Redegørelse for Byernes og Landets hidtidige Udvikling. Der beskrives, hvordan den store Vækst af Byerne har ført til daarlig Afvikling af Lokaltrafikken. Arbejderne spilder for meget Tid til trøttende Transporter til og fra Arbejdspladserne.

De stigende Grundværdier i Byerne i Forbindelse med de vanskelige Trafikforhold bevirker nu, at Industrien drives bort fra Centrene.

De finansielle Problemer, der knytter sig til en Planlægning, behandles nøje, og der peges paa de store Vanskeligheder, der er ved Gennemførelsen af en effektiv Planlægning, naar de gældende Regler om Erstatning for Værdiforringelse savner en tilsvarende Beskatning for Værdiforringelse; men eftersom Planlægning kun kan flytte og ellers ødelægge Grundværdier, kan den planlæggende Myndighed i Teorien opveje Tab ved at henvise til Forbedringer, der opnaas andet Steds og ved en Beskatning af de forbedrede Ejendomme skaffe Midler til Veje til Erstatning til de forringede Ejendomme. Betænkningen slutter i følgende enstemmige Indstilling:

»I Betragtning af Problemerkernes Natur og deres Uopsættelighed er Samfundsindgriben nødvendig.«

Et Centralorgan med større Bemyndigelse, end de bestaaende Ministerier bør oprettes for at fremme Planer om nye Udnyttelsesformer i overbefolkede Omraader, og for at fremme Industriens

Morgenen efter et af de voldsomme Angreb paa East-end.

og Befolkningens Decentralisation fra disse Distrikter. Dette Organ skal opstille et Program og tage Bestemmelse om, hvorvidt man skal fremme Oprettelsen af Havebyer og Værkstedbyer og videre Udvikling af bestaaende Smaabyer. Det kræves, at Opmærksomheden rettes mod, at der opstaar nye Krisedistrikter, naar f. Eks. Rustningsindustrien skal skæres ned. Det nye Organ skal straks (undtagen i særlige Tilfælde) forbyde, at der oprettes nye Industriforetagender i Londonegnen.

Landsbyen, det sociale Centrum.

I Oktober 1941 blev der af den daværende Minister for offentlige Arbejder i Samraad med Landbrugsministeren nedsat en Kommission under Forsæde

af Højesteretsdommer *Scott* med følgende Opgave:

»At overveje, hvilke Betingelser der skal gælde for Bygge- og anden Anlægsvirksomhed i Landdistrikter samtidig med Opretholdelsen af Landbruget og i Særdeleshed de Faktorer, der har Indflydelse paa Industriens Placering, Landsbysamfundenes Trivsel og Bevarelse af de landlige Skønhedsværdier.«

Kommissionen er opstaaet paa Baggrund af det engelske Landbrugs betrængte Stilling. Landarbejdernes lave Lønninger og Arbejdskraftens Tilbøjelighed til at søge til Byerne, synes at have ført til en Tilbagegang i Landbrugernes Dygtighed og Uddannelse og en Nedbrydelse af Sammenholdet i Lands-

(Fortsattes Side 14)

MAN SKUMLER

Det er altid surt at vaagne op og først bagefter komme i Tanker om, hvad man burde have sagt og gjort. Megen af den Syrlighed, der findes i visse Dele af Pressen og paa Rigsdagen, er af denne Kategori. Men Dybden i den nationale Krise, Danmark har gennemgaaet i Besættelsesaarene i Forbindelse med den alvorlige Opgave, det er at sikre Fremtidens Demokrati, burde have været en tilstrækkelig Grund for de syrlige til — ogsaa nu — at holde det Temperament i Aev, som sov saa blideligt i Besættelsestidens Aar.

Man mærker i visse — og det ikke de mindst indflydelsesrige — Kredse en stigende Tendens til at sætte Parantes om Besættelsesaarene eller i hvert Fald sprede et Taagesløv over dem. Man skumler over at den militære Modstandsbevægelse ligger inde endnu, og man benytter hver lille Plet i Billedet til at gøre det hele sort. Fra en Side er man tilbøjelig til at identificere Frihedsbevægelsen udelukkende med den militære Modstandsbevægelse, samtidig med, at man ymter at dens Opgaver er løst. Men fra anden Side sker det, at Frihedsbevægelsen bliver opfattet som alt og alle i Danmark, maaske lige med Undtagelse af de mest berygtede Landsforrædere — men forøvrigt sjældent med Undtagelse af de farligste.

Der er derfor Grund til atter engang at gøre opmærksom paa et Par simple Kendsgerninger: den politiske Platform, Danmark i Dag staar paa og det baade uden- og indenrigspolitisk, er skabt udelukkende af Frihedsbevægelsen, af det kæmpende Danmark. Frihedsbevægelsen har i Besættelsesaarene kæmpet for, at Størsteparten af det danske Folk skulde forstaa og tilslutte sig dets Ideer. Det gør den stadig — og med Held. Frihedsbevægelsen er langt mere omfattende end den militære Modstandsorganisation, den bestaar af alle, som har forstaaet den Tid, vi har gennemlevet, og som er klar over de Krav, Nutid og Fremtid stiller, hvis vi skal bevare Respekten for Danmarks Indsats og sikre Demokratiet fremover.

Den militære Modstandsbevægelse er nu den Del af Frihedsbevægelsen, der frivilligt har stillet sig til Raadighed for den danske Stat og paataget sig de Opgaver, som Politiet og Hær ikke kan klare, før de bliver fuldt reorganiserede. Frihedskæmperne løber ikke rundt og leger Soldat, fordi det morer dem, som vittige og overfladiske Iagttagere siger. Trods mangelfuld Udrustning og Mundering, trods nødtørftige Kaseringsforhold og undertiden sparsom Uddannelse, passer de det Job, som de har faaet. De fleste vilde hellere hjem og passe deres gode Arbejde, men Interneringsstederne bliver bevogtet, Politiet bliver hjulpet effektivt med Eftersøgningen af landsforræderiske Perso-

ner, Tyskernes efterladte Materiel bliver samlet og overvaaget og de tallose Flygtningelejre bevogtet udvendigt.

Hver den, der bruger Petitesseer eller Undtagelser til at angribe Helheden, at angribe Frihedsbevægelsen, han har ikke fattet Udviklingen hos det danske Folk i de sidste Aar og sætter sig herved i Virkeligheden udenfor det danske Folk og dets Fremtid.

En Kommission og flere Delegationer

Fra Prof. J. N. Brønsted har vi modtaget:

I en Tid, hvor »Udrensning« er det, der staar øverst paa Samfundsprogrammet, er det en ligesaa tiltalende som nærliggende Tanke, at man ogsaa retter Søgelyst mod de ledende Personligheder, der i Stormvejret over Danmark havde det faste Tag i Rorpinden. For man kan jo ikke godt hænge den mindre Værnemager op for »Tyskvenlighed«, hvis han kan henvise til løsgaaende Topfigurer, hvis hele Funktion var Udøvelsen af denne særlige Form for *good will*.

En parlamentarisk Kommission kunde derfor synes paa sin Plads. Den er som bekendt bleven valgt med den Opgave at undersøge, om der er Grundlag for at gøre Ansvar gældende overfor Ministre eller andre særligt overfor Ministre (men ikke andre!) under Okkupationen.

Der synes mig imidlertid at være en ikke helt ubetydelig Hage ved hele Arrangementet. De Mænd, der sættes til eventuelt at gøre Ansvar gældende overfor Ministre, har jo for de flestes Vedkommende været Medlemmer af et Folketing, der har fulgt de skiftende Regeringer i Besættelsestiden gennem tykt og tyndt. Uden smaaligt Vrøvl, i Samarbejdets og Samdrægtighedens Aand! »Det mest positive og loyale Samarbejde« var jo, hvad man i Sommeren 1940 kunde tilbyde Hitler-Regimentet, og det fandt ingen Modsigelse i Folketingssalen. Da en eventyrlig Udenrigspolitik i Løbet af 1941 kastede Danmark (i Ledtog med Bulgarien og Kroatien m. m.) ud i en storpolitisk Konflikt-situation, i hvilken Komik og Tragik kæmper med hinanden om Overtaget, fulgte Folketinget efter uden Mukken. Man gik enigt og samdrægtigt ind for Jagten paa Kommunistere og Kampen mod Sabotører. Man gik ind for en uden- og indenrigsk Politik, som antagelig kun nogle unge Danskeres Forbitrelse og Begejstring frelste os fra Konsekvenserne af.

Dette er i og for sig ikke tænkt som en Kritik af det ene eller det andet Forfatningsorgan. Hver Ting til sin Tid! Men det er et Forsøg paa at gøre gældende og begribeligt for dem, som det angaar, at for en menig Borger, som udefra ser paa det politiske Skuespil, der i saa mange betydningsfulde Faser udfolder sig omkring os, er det svært at forstaa, at det netop er i

det Folketing, der i Øjeblikket holder Sælens Stolesæder belagt, at man skulde kunne hente den klare og upartiske Dom over Besættelsestidens danske Regime. Man skulde jo helst ikke allerede fra første Færd kunne trække paa Skuldrene af noget saa fornemt som en parlamentarisk Kommission. ◀

*

Vi maa give Prof. Brønsted Ret i hans karske Kritik af den parlamentariske Kommission. Der paakom En en ubehagelig Fornemmelse af, at hermed gled en for Danmark dybt alvorlig Sag til Behandling for et Forum, som ikke var det rette. Nødig vil vi drage disse Mænds Vilje til at gøre Ret og Skel i Tvivl, men det hverken kan eller skal skjules, at deres Afgørelse vil blive mødt med en til Mistillid grænsende Skepsis. Kommissionens Myn-dighed er svag, fordi næsten alle Medlemmerne har en Fortid som Rigsdagsmænd, der til en vis Grad gør dem til de eventuelt Anklagedes Medskyldige. Bestemmelsen om, at der skal optages stenografisk Referat af Møderne, betyder aabenbart, at Offentligheden skal have Mulighed for at følge Kommissionens Arbejde paa indgaaende Vis — og denne, vor eneste Garanti for at den folkelige Retfærdighedsfølelse kan ske Fyldest, vil blive vogtet med Nidkærhed.

Forøvrigt er det ikke bare Nedsættelsen af den parlamentariske Kommission, som for Øjeblikket vækker Ubehagsfølelser, et slet Indtryk gør det saa at sige hver Gang, man erfarer Sammensætningen af de Delegationer, der sendes til vore allierede Venner for at forhandle om Danmarks Forhold. Der er allerede noget usmageligt i, at de samme Mænd, som i sin Tid venligt og villigt forhandlede med vore Fjender, og dermed mere eller mindre var med til at kompromittere Danmark i den frie Verdens Øjne, nu skal smile huldsaligt til Englænderne tværs over Forhandlingsbordet. Men værre er det næsten, at Folk, der har været Modstandsbevægelsens utilslørede Fjender, og som saa sent som under Folkestrejken sidste Aar har taget til Orde mod Kampen, nu optræder som vort Lands Repræsentanter i de Forhandlinger, som udelukken de er muliggjort gennem den *illegale Modstand*, som vi ene og alene kan takke for vor internationale Position i Dag. Er det ikke underligt, at disse Mennesker ikke er i Besiddelse af saa megen sund Anstændighedsfølelse, at de holder sig i Baggrunden, naar disse Tillidsposter skal besættes! Men se om de gør — nej, de styrter frem paa det ublufærdigste og trykker paa alle de politiske Ringeapparater, til hele det gamle System kimer med den velkendte øredøvende Ihærdighed.

En Trøst er det, at de politiske Valg stunder til. Her vil nye Linier blive optrukket og friske, uplekkede Mænd og

(Fortsættes Side 15)

TRÆNGER VI TIL ET BØRNEMINISTERIUM?

Af Bodil Begtrup
CAND. POLIT.

Naar man deltager i Hjælpearbejdet for nødlidende Børn fra krigshærgede Lande, kan man ikke undgaa at mærke, at der, samtidig med en stor Offervilje overfor disse Børn og en Forstaaelse af, at Danmark maa staa paa Række med de øvrige allierede Nationer med Hensyn til Rationer af Fødevarer og andre Goder, er en vis Ængstelse for, at de danske Børn skal komme til at lide under Ernæringsvanskeligheder i den kommende Vinter. — Problemerne med Hensyn til de danske Børns Forsyning og Hjælpen til de unedlandske er imidlertid forskellige.

Her i Danmark, hvor der findes tilstrækkeligt med Levnedsmidler til Opretholdelse af Børnenes Sundhedstilstand, er det et Fordelingsspørgsmaal, medens det for de andre Landes Vedkommende er Forsyninger til Opretholdelse af en minimal Levestandard det gælder.

Det er imidlertid saare betimeligt, allerede nu at fremdrage Spørgsmaalet om vore egne Børn i den kommende Vinter. Dels fordi vi ved, at Rationerne blir mindre og dels fordi det har været meget utilfredsstillende, at mange danske Børns Ernæring i de foregaaende Vintre har været afhængig af Velgørenhed fra hel- eller halvprivate Kredse, hvis Indsats mere har tjent til at pege paa Problemet end til at løse det.

Naar man henvender sig til Myndighederne herom, blir der altid henvist til de sundhedsmæssige Undersøgelser, der af Læger er foretaget rundt omkring i Børnehaverne, og som viser, at Ernæringstilstanden er nogenlunde god.

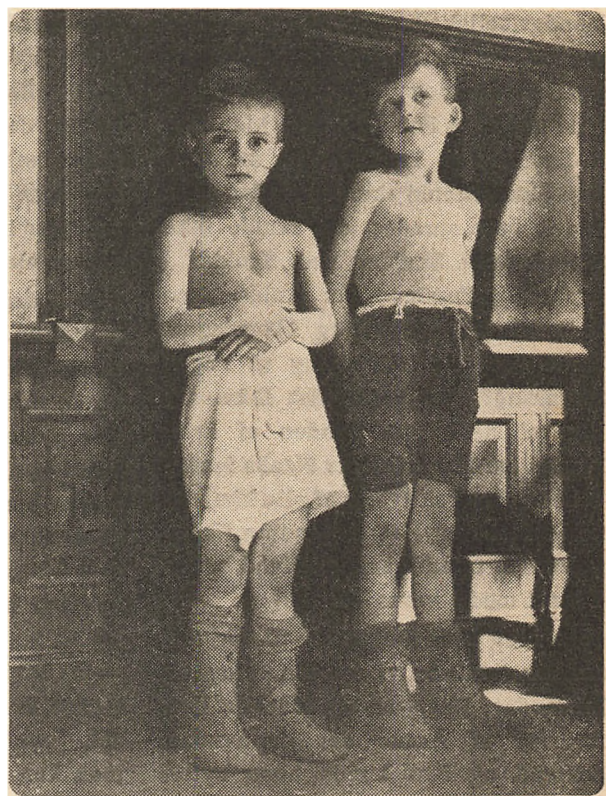
Men disse Undersøgelser kan ikke være afgørende, fordi de fleste Børn i Alderen mellem et og syv Aar, og deriblandt sikkert de mest trængende, aldrig kommer i Børnehaverne og Beretninger fra Socialraadgivere og andre, der kommer i de fattigste Hjem, taler et andet Sprog.

De nedsatte Rationer vil til en vis Grad nødvendiggøre en Omlægning af vore Kostvaner saaledes, at der i højere Grad end før kræves en bevidst Tilretteleggelse af Kosten, for at denne blir sundhedsmæssigt tilfredsstillende. Dette kræver igen en Viden om Kost og Økonomi, som mange Husmødre ikke er i Besiddelse af. Desuden er der mange, der ikke har Raad til at købe Rationerne fuldt ud, eller Brændsel til at tilberede Maden. Alle disse Forhold vil vanskeliggøre Ernæringsforholdene til Vinter, og for at Befolkningen kan føle sig tryk med Hensyn til, at denne bliver forsvarlig overalt, bliver det nødvendigt at sige: »Vi vil gerne dele med de andre, og vore Børn kan ogsaa klare sig paa lige Fod med andre Landes Børn, men det nødvendiggør en gennemgribende Planlægning af vore egne Børns Ernæring.« Og desuden et omfattende og lettilgængeligt Oplysningsarbejde for Husmødrene, saaledes som det allerede med Held har været forsøgt i enkelte

Kredse af Danske Kvinders Samfundstjeneste.

Vi har i saa mange Aar ladet os nøje med halve Løsninger af alle Spørgsmaal, der angaar Børnene, at mange tilsidst tror, at det ikke kan være anderledes. Kun nødtvungent har man faaet de Beløb, der var paakrævet til at dække de nødvendige Behov, og hvis den ene Myndighed har været velvillig, har den anden ofte sat sig imod enhver anden Foranstaltning.

Der er kommet en ny energisk Regering, som paa mange Omraader ikke er bange for at bryde med vanemæssige Forestillinger, saa det er maaske ikke mere for dristig en Tanke at foreslaa, at alt hvad der angaar Børnenes Forhold: deres Ernæring, deres Klæder, Boliger, Sundhedstilstand og Opholdssteder i Fritiden eller medens Forældrene er paa Arbejde blir indarbejdet i en fælles Plan og samlet under en Enkelts Ledelse, maaske under et særligt Departement, ja endnu bedre i et særligt *Børneministerium*, hvor en energisk Minister faar den fornødne Kompetence til at bryde en Del af de gængse Rammer og anlægge klare Linier for de Forhold, hvorunder maa ønskes, at danske Børn skal vokse op.

To hollandske Børn, en Pige og en Dreng, efter ti Dages omhyggelig Pleje og »Opfostring«.

DAGENE DERPAA ...

Af Kjeld Abell

Ved Aftenstid den fjerde Maj stødte et af de forunderligste Fartøjer, der nogensinde har sejlet i danske Farvande, paa Grund midt mellem Bøgetræer, grønne Marker og Byer, endnu vaade af Syndflodens vigende Vand.

Vi stod alle ved Rælingen og følte os hver for sig i vores private Indre som Noah, der pillede Oliebladet ud af Duens Næb. En Epoke var druknet bag os, en ny dukket op forude, vi saa den i et Glimt, saa dækkedes den af smældende Flag og Hurraraab.

Det var en sær Fornemmelse at skulle gaa fra Borde. Under Sejladsen var det kun det Sekund, man havde set hen til, nu sad der et eller andet Sted i Kroppen en Beklemmelse. Man var for Alvor kommet til at holde af dette Fantom af et Skib, der fra en lille nød-stedt Jolle var vokset til en truende Haandgribelighed med et Mandskab som en Hær og en Passagerliste efterhaanden lang nok til at fylde de fleste af de ødelagte Folkeregistre. Man frøs en Smule ved Tanken om, at dette nære Sammenhold skulde spredes, ikke brydes, bare spredes, det skulde ikke længer være Skulder ved Skulder i bogstavelig Forstand; der skulde gøres Plads til Dagliglivet og Hverdagen. Kunde det give Anledning til nogen Bekymring? Det burde det ikke. Og alligevel nede paa Bunden af Erindringen laa Historien om Noahs levende Last, som paa tværs af alle himmelske Forsæt i en Haandevending fik en ny Verden traadt gammel. Hvad havde vi faaet med i vores Bagage?

Saa blev Landgangen sat til. Og for-tumlede tumlede vi i Land. Flag og Guirlander, Raketter og levende Lys, Tusinder af Arme, der omfavnede, Sjælland og Fyn kunde have byttet Plads af lutter Overstadighed, alting dansede, et helt Land dansede, det Bal

havde man sparet sammen til i fem Aar, fem Aarhundreder. Et mærkeligt, mærkeligt Bal, underlig patetisk midt i Løssluppenheden. Gennem Musiken knaldede Skudene, Biler jog paa to Hjul om Hjørnerne med Frihedskæmpere strittende af Maskinpistoler paa alle Skærme, over Folkemængden saas Stikkernes opstrakte Arme, Udrensning, Udluftning, Undertrykkernes Loft var løftet af Byen og Landet.

*

Hverdag kom, men langsomt. Ustandselig spærrede nye Flagalléer Vejen for den. Fuld af Taalmodighed ventede den paa, at den naturlige Træthed maatte indfinde sig — og Tømmermændene. I første Omgang uhyre behagelige og elskværdige Tømmermænd, Festerne havde været ovenud, den Smule Hovedpine tog man med største Glæde med i Købet. Der er glade Tømmermænd, der elsker at blive spædt op, man spær op og spær op, tilsidst er der ikke mere at spær op af, og saa risikerer man at blive lidt knarvorren, det er vist almindelig menneskeligt.

Det, der først gik en en Kende paa Nerverne, var Tempoet. Man var vant til noget helt andet. I fem Aar, navnlig de sidste, havde Begivenhederne afløst hinanden som Skud i Maskingeværbygger, et voldsomt Indtryk var straks blevet visket ud af et endnu voldsommere, alt det en Dansker aldrig havde drømt om at komme ud for, var han kommet ud for. Han var revet ud af et fladt Lands fredelige Rytme — og nu sad han der igen, pludseligt. Farten er taget baade af ham og Billedet, saa det næsten gør ondt. Ja, man kan hundrede Gange sige til sig selv, at det er Tømmermænd, ikke bare ovenpaa Festerne, osse ovenpaa Aarene,

naturligvis er det Tømmermænd, men hvorfor kan det og det alligevel ikke gaa hurtigere? Hvorfor ryger Lovene ikke gennem Folketing og Landsting? Hvorfor har man ikke forlængst set Resultater? Der er gaaet halvanden Maaned. Hvad kunde der dog ikke være sket paa halvanden Maaned? Læste vi ikke i de illegale Blade — naa, de illegale Blade eksisterer ikke mer. Det er paa en Maade osse Synd, at alle de Folk, de store Folk i Modstandsbevægelsen, de anonyme, som man før kun gættede paa, nu fotograferes i alle Landets Blade paa det nydeligste blandet sammen med den gamle Politiks Koryfæer. Osse dem er Farten taget af, Studehandl, Compromis'er, nej, nej, det passer ikke, vi ved det godt, men saadan kan det se ud for den, der pludselig, lidt mod sin Vilje, befinder sig i smult Vande — og har en Smule Tømmermænd. Men Modstand, man kan sige, hvad man vil, man kan ligefrem længes efter Modstand. Hvor gedulgt og hemmelighedsfuldt det hele end foregik, det var en dejlig aaben og ærlig Tid.

Man maa tvinge sig selv ind i den nye Rytme, pænt øve sig. Der er meget, man maa øve sig paa. At forstaa Juristeriet f. Eks. Alting er afhængigt af Beviset. Ens Fingre kan da klø, naar man ser en Mand, om hvem alle og enhver ved, at han tænkte og talte som en Landsforræder, gaa fri, fordi et tilfældigt Bevis paa Papiret mangler. Naturligvis, det er rigtigt, ens Forstand kan sige en det, men ikke ens Følelse. Man kommer daglig i Carambolage med sine Følelser, men man maa vise Selvbeherskelse, det har vi altid kunnet før. Det er svært lige i Øjeblikket. I fem Aar blev der kaldt paa alle vore Følelser, vi skjulte dem under Selvbe-

herskelse, ventede kun paa Dagen, da vi kunde give dem frit Løb. Vi fik det under Festen, men efter — — nej, det maa være Tømmermænd, ikke andet, for der er da langt, langt vigtigere Ting. Fremtiden vindes ikke i et Snup-tag, kun ved Taalmodighed. Og vores Aktivitet kan og vil ingen tage fra os, tværtimod, den skal øges. Før var der mange Mennesker, der mente, at Politik, det var ikke noget, man beskæftigede sig med, det overlod man til de Professionelle paa Christiansborg, selv beskæftigede man sig kun med Livet. Nu begynder man at forstaa, at Politik ikke er Haandtering og Embede, men Vejen til et Liv for os alle, Livet i den Fremtid, vi lige har vundet os Ret til at eje, men der maa kæmpes for at faa Lov til fortsat at eje. Politik er en menneskelig Ting, en af de fineste; giver man Afkald paa den, maa man finde sig i, uden at mukke, at et nyt Voldsherredømme vokser frem og kaster sig ind over os. Saadan var det i 30'erne. Saadan maa det ikke blive i 40'erne.

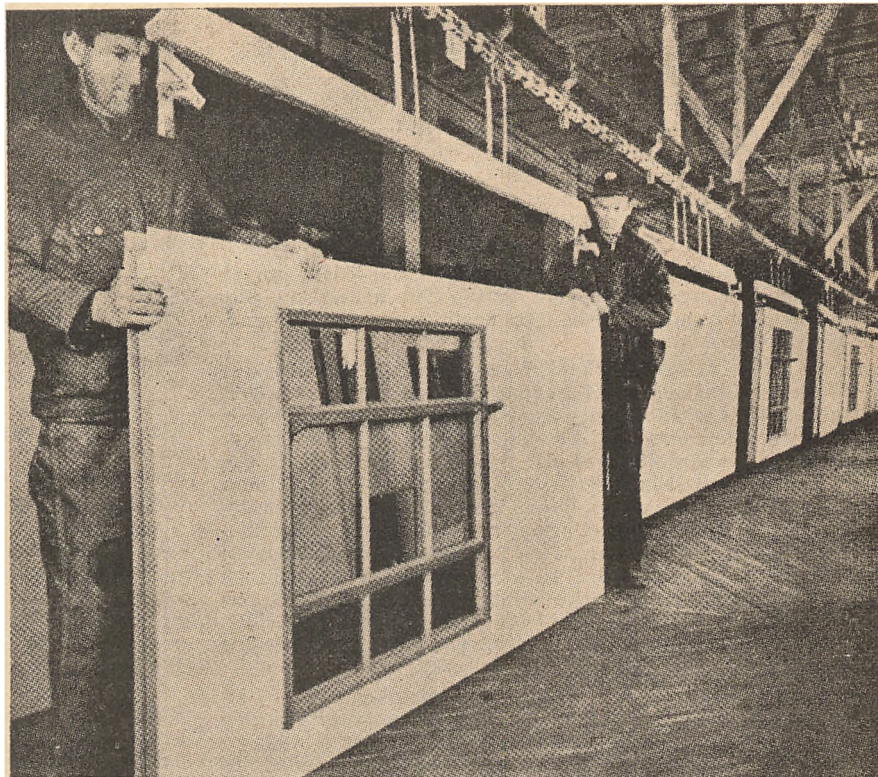
*

Mange gik iland fra Skibet og mente, de havde naaet det store Slutresultat, det, Kampen for dem drejede sig om, et frit Danmark, d. v. s. et Danmark befriet for Besættelsesmagten. Efter Festen, der for dem var en Slutapoteose i flotteste bengalske Belysning, slog de op i Kalenderen og konstaterede, at Aarstallet stadig var 39 eller noget i den Retning. Det, man i Starten ikke brød sig om, men efterhaanden havde lært at hade, det var for evigt og altid væk og kunde aldrig komme igen, nu gjaldt det bare om at afskrive en vis Periode og saa fortsætte, hvor man slap og indhente det forsømte.

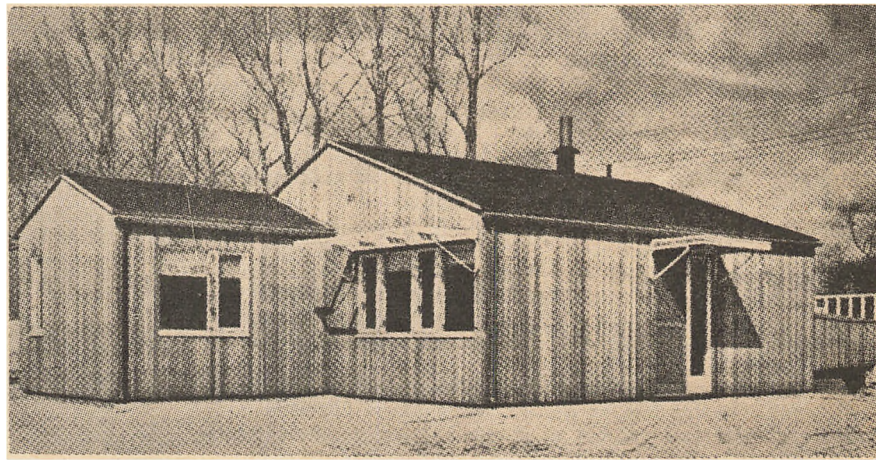
Det forsømte! — meget har vi forsømt og meget vil mange gerne have, at vi forsømmer. Det er lettest. Maaske lettest, naar vi har Tømmermænd og er lidt irritable. Men mon ikke Modstanden, den Modstand, vi længtes efter, ligger paa Spring. Og i et helt andet Tempo. Den gang er der bare ikke noget, der hedder det korte Løb, det drejer sig kun om det lange. Og til det skal der et helt andet Tempo. Det Tempo, der fulgte ovenpaa Festen.

Det høres saa tit, at vores sydlige

BOLIGNØD I HELE VERDEN

En hel Verdensdel ligger i Ruiner efter at Krigen i Europa er afsluttet, og Boligneproblemet er maaske det allersværeste Led i Genopbygnings-Programmerne. Amerika har under Krigen startet en Masseproduktion af Standardhuse, der samles i Løbet af faa Timer paa Stedet, og 50.000 af disse Huse er allerede erhvervet af England. Billedet herover viser Fabrikationen af færdige Husvægge med Vinduer. Nedenunder: Et af de færdige Standardhuse.

Nabo, den eneste store vi har, skal opdrages. Men det tager mange Aar. Den voksne Generation er det vanskeligt at omforme. Man maa begynde med Børnene, de helt smaa, de nyfødte.

Har vi det ikke lidt paa samme Maade? Havde vi alligevel ikke et Par Kufferter med iland? pakket saa fint, at hverken Tolderne eller vi selv kunde finde ud af, hvad der var gemt ned. Skal ikke osse vi begynde med Børnene? Skal vi ikke lære dem — —? nej,

ikke lære. Lad dem slippe for at kigge i Kufferterne, men fortæl dem om Skibet med alle Navnene og Datoerne, der er skaaret ind i Plankerne og Skibsiderne. Naar De fortæller, vil De opdage, at Skibet stadig ligger der med alle Sejl oppe, et virkeligt Skib, et levende Skib. Børnene vil gaa ombord og styre det videre mod det frie Danmarks frie Fremtid.

Det er kun voksne, der har Tømmermænd.

Kjeld Abell.

Æresrettens Virksomhed

Af Landsretssagfører Ionas Collin

Som Formand for Æresretterne indenfor to større Virksomheder har jeg flere Gange ønsket, at der fra Frihedsbevægelsen blev fremsat vejledende Synspunkter for saadanne private Æresretters Virksomhed, og det forekommer mig, at der kan siges noget mere om de private Udrensninger end i »Frit Danmark«s Artikel »Æresdomstolene«.

Man bør først gøre sig klart, hvad *Formalet* med Udrensningen er, dernæst hvilken *Fremgangsmaade* det vil være hensigtsmæssigt at følge, og endelig kan der maaske siges noget om *det reelle Grundlag* for de enkelte Afgørelser.

Formalet er at faa skabt Arbejdsro og »ren Luft« indenfor den paagældende Virksomhed eller Forening dels ved at fjerne de Personer, der bør fjernes, fordi det øvrige Personale i Virksomheden (eller de øvrige Medlemmer af Foreningen) med Føje kan vægre sig ved fortsat at samarbejde med dem paa Grund af deres udanske Holdning under Besættelsen, dels — og ikke mindst — ved at rense de Personer, mod hvem der uden Grund har været fremsat Beskyldninger for unational Optræden. Der bør imidlertid ogsaa være Mulighed for at tildele Synderen en Misbilligelse, naar hans Forseelse er af mindre grov Karakter; der vil ofte være Tilfælde, hvor en Afskedigelse (Exclusion) vil virke urimeligt haardt, medens paa den anden Side den paagældendes Adfærd har været saa uheldig, at en Reaktion er paakrævet, og hans Kolleger med Føje vil kunne føle sig brøstholdne over en ren Frifindelse.

Udrensningen bør foretages af en »Undersøgelseskommission« eller »kollegial Æresret«, der saavidt muligt repræsenterer samtlige Kredse indenfor Virksomheden eller Foreningen (højest 7 Medlemmer). Findes der indenfor een Virksomhed flere Personaleforeninger, maa de samarbejde, helst saaledes at der nedsættes een fælles Æresret for hele Virksomheden (cfr. de uheldige Episoder paa Carlsberg). Hvis en Del af Personalet er organiseret i en mere omfattende Organisation, der selv foretager en Undersøgelse af sine Medlemmers Forhold (som f. Eks. Journalistforbundet), vil det ofte være mere praktisk at lade Virksomhedens Æresret afvente Resultatet af Organisationens Arbejde. Det vil ofte være hensigtsmæssigt at lade en Jurist, der har lidt Erfaring i Afhøringsteknik, deltage i Arbejdet; man kan eventuelt hente ham udefra for derved ogsaa at faa et mere friskt Syn paa Forhold, der maaske kan være præget af Klikedannelse og lokal Sladder.

I Foreninger vil Æresretten kun kunne indstille til den kompetente Myndighed (som Regel Generalforsamlingen) at foretage Exclusion; det vil derfor ofte være bedst, om den kompetente Myndighed, om fornødent ved en Lovændring, bemyndiger Æresretten til at foretage Exclusioner, for at undgaa, at hele Proceduren for Æresretten skal gentages for Generalforsamlingen.

I Virksomheder er det ønskeligt, at Ledelsen, før Æresretten træder i Funktion, lover, at Æresrettens Indstillinger om Afskedigelse vil blive efterkommet; saafremt Æresretten er betryggende sammensat, vil dette næppe heller volde Vanskeligheder. Særlige Spørgsmaal kan dog opstaa, naar den, der skal afskediges, har Pensionsret, men her vil den kommende Tjenestemandsløvgivning forhaabentlig give visse Retningslinjer.

Saafremt der indenfor en Virksomheds Personale er Ønske om en Undersøgelse vedrørende en Person, der sidder i Ledelsen, vil det som Regel være nødvendigt at træffe en særlig Aftale med en anden indenfor Ledelsen om, hvorledes Undersøgelsen skal foregaa; er det Direktøren, der skal undersøges, maa man gaa til Bestyrelsens Formand og omvendt. Det er klart, at det vil sætte meget ondt Blod — og med Rette — hvis de ledende Personer skal undgaa Udrensningens Søgelys, og man maa derfor i denne Henseende haabe paa Forstaaelse fra Erhvervslivets ledende Mænd.

Et fundamentalt Princip for Udrensningen bør være, at den anklagede bliver gjort bekendt med alt, hvad der fremkommer ved Undersøgelsen, og faar Lejlighed til at gøre sine Bemærkninger hertil og supplere eller korrigere de Oplysninger, der er kommet frem. Den anklagede bør altid have Ret til at paahøre Vidneafhøring og Ret til under Sagen at være bistaet af en Forsvarer eller Bisidder, der har Adgang til at gøre sig bekendt med alt det foreliggende Materiale. Æresretten maa være opmærksom paa, at der ofte vil kunne faas værdifuldt Materiale ved Henvendelse til Centralkartoteket, Politigaarden, hvis Oplysninger bygger paa det Materiale, Arrestationsudvalget har samlet.

Forhandlingerne for Æresretten bør ikke være offentlige, og Æresrettens Medlemmer skal have Tavshedspligt. Afgørelsen bør heller ikke motiveres; det vil ofte volde urimelige Vanskeligheder at blive enige om en skriftlig Begrundelse. De Personer, der vælger

Æresrettens Medlemmer, maa have saa megen Tillid til dem, at de accepterer deres Afgørelser, naar de blot selv har haft Lejlighed til vedrørende de enkelte Sager at fremføre, hvad de ønsker. Hvad de anklagede angaar, vil de som Regel efter Forhandlingernes Gang ikke være væsentlig Tvivl om Motiveringen for Afgørelsen. Hovedindholdet af de Forklaringer, der er afgivne, og de Afgørelser, der er truffet, bør dog indføres i en Protokol, bl. a. af Hensyn til eventuel senere Revision, hvis der skulde fremkomme væsentlige nye Oplysninger, der kan motivere en Ændring af Afgørelsen.

Resultatet af Undersøgelserne skal offentliggøres saa hurtigt som muligt — dog bør man maaske give en frifundet Ret til at kræve ogsaa Resultatet af Undersøgelsen hemmeligholdt — semper aliquid haeret. Reglen maa være, at man fastholder Æresrettens Virksomhed som en *intern* Undersøgelse, saa man ikke, naar en Person har forladt Virksomheden eller Foreningen paa Grund af Æresrettens Afgørelse, søger at fæste Stemplet »Nazist« el. lign. paa Manden. Sligt vil kunne ramme urimeligt haardt, naar den paagældende skal søge at bygge en Fremtid op paa et nyt Grundlag. Man maa ikke glemme, at det kun er de smaa Forbrydere, der faar deres Sager afgjort ved de private Æresretter; de store Forbrydere tager det offentlige sig af.

Æresretten skal optage alle blot nogenlunde rimeligt begrundede Klager til Undersøgelse — dog ikke de anonyme. Da Æresrettens enkelte Medlemmer ofte har et godt Kendskab til, hvad og hvefn der snakkes om, maa Æresretten af egen Drift kunne optage Sagen til Undersøgelse, bl. a. for at faa sat en Stopper for grundet Sladder.

Jeg mener ikke, at den sigtede altid bør fritages for Tjeneste, saalænge Undersøgelsen staar paa; Afgørelsen herom maa træffes rent konkret under Hensyn til Sigtelens Grovhed, den Uro, der er i Virksomheden, den sigtedes egne Ønsker m. m. Man maa vogte sig for, at en Suspension faar Karakteren af en Forhaandsafgørelse, saaledes at der tilføjes den, der senere frifindes, unødigt Tort ved at blive suspenderet.

Det er klart — som ogsaa fremhævet i Slutningen af »Frit Danmark«s Artikel om Æresdomstolene — at Afgørelsens Følger for den anklagede maa overvejes nøje, saa han ikke rammes urimeligt haardt; et Forhold, som med Føje medfører Exclusion af en Sportsforening, behøver ikke nødvendigvis at medføre Afskedigelse fra hans Livsstilling.

Man kan med Rette stille større Krav til Personer i ledende Stilling, hvis Standpunkt og Udtalelser dels har haft større Betydning udadtil, dels har kunnet paavirke andre, der maaske har følt sig i Afhængighedsforhold til den paagældende. Derfor bør der normalt stilles større Krav til Tjenestemænd end til andre — det vil sige, at en privat Æresret ikke bør anlægge strengere Synspunkter end dem, der anlægges overfor Tjenestemænd.

Spørgsmaalet er imidlertid, hvilke Krav man overhovedet kan stille. Det er her vigtigt — som fremhævet af Højesteretssagfører *Steglich-Petersen* — at faa kastet den rette Tidskolorit over de Handlinger eller Udtalelser, der skal bedømmes i Dag. Man maa passe paa ikke at lade sig lede for meget af Følelser og Synspunkter, som nu er Allemandseje. Af væsentlig Betydning maa være, om den sigtede har optraadt paa en saadan udansk Maade, at hans Kolleger eller Chef *dengang* med Føje vilde have reageret, saafremt Tyskernes Nærværelse ikke havde lagt Baand paa Handlefriheden. *Aktiv Modarbejdelse af Frihedsbevægelsen i Ord eller Gerning bør dog altid behandles strengt.*

»Kolde Fodder« skal ikke disculperes; men en Mand bør kunne omvende sig og blive klogere, naar dette er Udslag af ærlig Overbevisning, og navnlig naar »Omvendelsen« er sket paa et Tidspunkt, hvor ikke alle og enhver var klare over, hvilken Vej Vinden blæste; i saa Fald bør der kunne ses væk fra hans tidligere Dumheder.

Den Kamp, vi har kæmpet i Besættelsestiden, er en national Kamp vendt mod Tyskland; derfor maa indrepolitiske Uoverensstemmelser ikke paa nogen Maade influere paa Afgørelsen. Man har ogsaa Pligt til at være forsigtig med at fortolke Kritik af Parlamentarisme og Demokrati som ensbetydende med Nazisme.

Den, der skal danne en anden, maa sætte sig i den anklagedes Sted og søge at forstaa hans Forudsætninger. Hvor det drejer sig om private Udrensninger, maa vi være tolerante — idet vi dog til Stadighed erindrer, at der er Forskel paa Tolerance og Øllebrødsbarmhjertighed.

Til Abonnenterne!

For de Abonnenter, der i første Omgang kun tegnede Abonnement for Resten af April Kvartal, er der i disse Dage udsendt Postopkrævning paa Kr. 3,00 for Juli Kvartal. Vi anmoder Abonnenterne om at indfri Opkrævningen for at undgaa Standsning i Bladets Forsendelse.

Ekspeditionen.

SKAL VÆRNEMAGERNE GRINE AD OS ALLE?

Vi har modtaget:

For et Par Aar siden var jeg en Aften til et Selskab, hvor ogsaa Spørgsmaalet om Værnemagerens Stilling efter Krigen blev drøftet. Der var almindelig Enighed om, at disse Menneskers Forhold efter Krigen maatte blive Genstand for en nærmere Undersøgelse og blive fuldt klarlagt for Befolkningen: de, der havde misbrugt vor ulykkelige Situation til en skandaløs Forvaltning af Arbejdet til Opnaelse af en urimelig Fortjeneste paa Landets Bekostning, maatte straffes, alt efter Graden af Forseelsen, enten efter de borgerlige Straffelove eller efter en ny Værnemagerlov, der gav Staten Myndighed til at konfiskere Fortjenester helt eller delvis.

En af Herrerne havde dog en afvigende Opfattelse, idet han mente, at saadan vilde det slet ikke gaa. Dansk Magelighed og »Tolerance« vilde heller ikke fornægte sig i denne Situation. Naar Krigen var forbi, vilde man saamænd blot trække paa Skulderen og sige: »Naa — ja — lad nu det være glemmt, Petersen er jo alligevel en meget flink Fyr, og det er saa forbandet besværligt med alt det Vrøvl, det gider vi ikke spekulere paa mere.« Han tilføjede: »Det vil saamænd slet ikke undre mig, om Forholdene derefter, naar der er gaaet nogle Aar, udvikler sig saaledes, at den almindelige Opfattelse vil være, at det i Grunden var Værnemagerne, der sidder paa de fine Gaarde og Villaer og soler sig i Guldets Glans. Det vil vise sig, at det var dem, der var de klogeste, og at de andre, der holdt sig borte, var nogle »gode Idioter«. Det eneste, der kan redde os fra denne og anden Skændsel, er,« tilføjede han, »at vi faar »norske Tilstande«.«

Hvad har Politikerne lært?

Nogle Maaneder før Befrielsen traf jeg vedkommende Skeptiker igen og erindrede ham om hans Udtalelser hin Aften og spurgte, om han stadig troede, at Værnemagerne vilde faa Lov til at sole sig i Guldets Glans, hvortil han svarede: »De husker maaske min Udtalelse om »norske Tilstande«, og dem har vi haft, og det har været mig en stor Glæde at opleve det danske Folks Opvaagnen til Daad, saa jeg tvivler nu ikke længere om Folkets Opfattelse af, hvad der bør gøres ved Værnemagerne. Men,« tilføjede han, »hvorledes med de saakaldte »ansvarlige Ledere«, Politikerne, har de lært tilstrækkeligt af de sidste Aars Begivenheder til, at de kan frigøre sig for gammel Infiltration og tage haandfast og fordomsfrit paa dette og andre Spørgsmaal, det føler jeg mig ikke helt sikker paa, desværre.«

Meget tyder paa, at Manden har Ret i sin Tvivl. Folkets Krav er der ingen Tvivl om, men de »ansvarlige Ledere« Standpunkt er stadig uklart. Man manifesterer i Trontale og paa anden Vis, at der skal gaas haardt, men retfærdigt frem mod Værnemagerne, men man søger senere at glatte ud og nøler stadig med at træffe Forholdsregler, der svarer til Manifestationerne og de store Ord. Er det i Haab om, at Folket skal glemme hurtigt, er det Infiltrationerne, man ikke kan frigøre sig for, er det af Ukendskab til de skandaløse Forhold, der har raadet mange Steder inden for Værnemageriet, eller er det, fordi man ikke kan finde frem til Grænsen mellem Værnemageri og lovligt Arbejde for Besættelsesmagten?

Mange Steder forbryderiske Forhold.

At der, trods Myndighedernes bedste Vilje til at føre Kontrol med Værnemageriet, mange Steder har hersket forbryderiske Forhold, kan der næppe være mindste Tvivl om. Kontrollen har ikke været effektiv. Dette være ikke sagt til Forklejnelse af de respektive Myndigheder, der har haft med disse Sager at gøre, men Kravene til dem har været saa enorme, at det har været umuligt at dække alt. Erkendes maa det ogsaa, at Fremgangsmaaden ikke altid har været effektiv nok. Bedst har Kontrollen sikkert været ved Industrileverancerne, slettest ved Haandværker- og Entreprenørarbejderne. For disse sidste har Fremgangsmaaden heller ikke været betryggende. Man har nøjedes med at kontrollere, at Nettofortjenesten ikke blev større end 6 eller 7 %. Man har ikke kontrolleret, om Udgifterne til Arbejds lønninger, Materialeindkøb, Kørsel etc. etc. var rimelige og i Overensstemmelse med Priserne for civilt Arbejde. Og hvorledes var det, før Kontrollen blev indført?

Der gaar sjældent Røg af en Brand, uden at der er Ild i den, og Røg har der været nok af, saa helt gale, er Rygterne maaske ikke. Og disse drejer sig om, at der er udbetalt Arbejds lønninger af astronomiske Højder — Jernbindere, der tjener 1000 Kr. om Ugen, Tømrere, der tjener omtrent det samme, ja, jeg har selv set Ugelister, hvorefter Malersvende har tjent indtil 900 Kr. om Ugen, at der er udbetalt Arbejds lønninger for Timer, der slet ikke er arbejdet i, at der er faktureret for Materialeleverancer paa den Maade, at de samme Materialer er leverede flere Gange, at der er betalt Kørselsregninger for langt mere, end der er præsteret Kørsel for og til store Overpriser o. s. v.

Allt dette er som sagt kun Rygter, men

de er saa mange og saa faste, at de kræver, at disse Forhold tages op til nøje Prøvelse, og viser de sig at være holdbare, bør der ikke være Øllebrødsbarmhertighed overfor de ansvarlige skyldige, men de bør klapses ordentlig af. Hvis disse Forhold viser sig at være rigtige, maa man forstaa, at dette vil betyde, at Landet har givet Hundreder af Millioner unødvendigt ud — og ikke nok hermed, men Dele af den danske Befolkning er herigennem blevet demoraliseret til ubodelig Skade for det civile Arbejde, og for Fremtiden.

Priskontrolraadet bør gribe ind.

Folket kræver disse Forhold undersøgt og af en særlig Kommission med udstrakt Myndighed. Det er ikke nok at henvise til den allerede foretagne Kontrol, som maa erkendes ikke at have været effektiv nok — lad Priskontrolraadet faa fat i disse Sager, om ikke andre.

Ca. 2000 Millioner Kr. er givet ud til Haandværker- og Entreprenørarbejder. Hvad om disse Arbejder kunde være udført for det halve Beløb? Er det ligegyldigt nu? Ja, forsaavidt som det kun er et ringe Beløb heraf, man kan hente igen hos Værnemagerne, men det er ikke ligegyldigt for Retsbevidstheden hos Folket, og navnlig hos Ungdommen, som skal føre Landet videre, om man glider sorgløst hen over alt dette, eller om man virkelig gaar til Bunds heri og drager skyldige til Ansvar for deres forbryderiske og landsskadelige Handlemaade.

Nøler man, fordi man har vanskeligt ved at finde Grænsen mellem Værnemageri og lovligt Arbejde for Værnemagten, kan man finde Støtte i Redegørelsen: Hvad er en Værnemager? (Findes paa Side 12. Red.)

Folket vil denne Gang ikke glemme hurtigt — har de ansvarlige Politikere efterhaanden ikke faaet en lille Fornemmelse heraf? Folket kræver Undersøgelse af disse Forhold til Bunds med Straf efter Omstændighederne og Inddragelse af Fortjenesten paa Værnemageriet til Fordel for Samfundet, som har maattet bære Udgifterne.

Skeptikeren maa ikke faa Ret, saaledes at Værnemagerne griner ad os alle — ogsaa ad Politikerne.

En Borger.

I »Frit Danmark«s første legale Nummer, hvor vi nævnedes Medlemmerne af Bladets første Redaktionskomité, var Afdelingsleder Henry Christophersens Navn ved en Fejltagelse faldet ud.

HVAD ER EN VÆRNEMAGER

En Kreds af Ingeniører fra »Frit Danmark« og »Ringene« har udarbejdet disse Definitioner af Begrebet Værnemager.

Et »Værnemagerfirma« er et Firma, der under Besættelsen direkte eller indirekte:

- 1) etableredes med Hensigt at præstere Leverancer eller Tjenesteydelser til den tyske Besættelsesmagt. Herved forstås i denne Forbindelse militære og civile tyske Myndigheder, samt Firmaer der finansieres eller ejes af tyske Interesser.
- 2) udvidedes ud over sin normale Størrelse med Hensigt at præstere Leverancer eller Tjenesteydelser til den tyske Besættelsesmagt,
- 3) der tidligere udførte danske Leverancer eller Tjenesteydelser, men overgik til i betydeligt Omfang at præstere Leverancer eller Tjenesteydelser til den tyske Besættelsesmagt,
- 4) til Besættelsesmagten har paataget sig Leverancer, som under normale Forhold ikke præsteres af Firmaet.

Værnemager er enhver, der er Eneindehaver, Medindehaver, ansvarlig Leder eller ledende Medarbejder i et Værnemagerfirma. For Aktieselskaber maa Bestyrelsesmedlemmer ogsaa anses for Værnemagere.

Maanedslønnet eller timelønnet Personale i Værnemagerfirmaer anses i Almindelighed ikke for Værnemagere.

Bemærkninger til ovenstaaende:

- ad 1) Denne Gruppe af Firmaer kan let paavises, og der er næppe Mulighed for Fejltagelser og uretfærdig Bedømmelse. Herunder henhører f. Eks. alle de Entreprenørfirmaer og Haandværkerfirmaer, Industrier, mekaniske Værksteder o. l. samt Transportfirmaer, der er opstaaet under Besættelsen, og som udelukkende eller i al Væsentlighed har arbejdet for den tyske Besættelsesmagt. Det skal understreges, at ingen kan klare Frisag ved at anføre, at man var tvunget til eller opfordret til at starte Firmaet.
- ad 2) Denne Gruppe Firmaer kan ogsaa let paavises, og der er her kun svag Mulighed for Fejltagelse og uretfærdig Bedømmelse. Herunder henhører f. Eks. adskillige større og mindre Entreprenørfirmaer og Haandværkerfirmaer, Industrier, mekaniske Værksteder o. l. samt Transportfirmaer, der har udvidet deres Omsætning til det dobbelte eller mangedobbelte af deres normale Omsætning. Det skal understreges, at ingen kan klare Frisag ved at anføre, at man var tvunget til eller opfordret til at udvide Firmaet.
- ad 3) Herunder beror Bedømmelsen i mange Tilfælde paa et Skøn, som bedst afgives til Domstolene af uvildige, sagkyndige Skønsmænd. F. Eks. kan man næppe karakterisere et Entreprenørfirma, Haandværkerfirma eller Transportfirma som et Værnemagerfirma, fordi det inden for sine normale Rammer har udført mindre Arbejder for den tyske Besættelsesmagt. For disse Erhvervs Vedkommende bliver Afgørelsen ikke vanskelig, da det næppe drejer sig om ret mange Firmaer, idet det inden for denne

Gruppe Erhvervsdrivende i de allerfleste Tilfælde har været et klart enten—eller.

Vanskeligere kan Bedømmelsen maaske blive inden for Industrivirksomheder og mekaniske Værksteder o. l., men et uvildigt, sagkyndigt Skøn vil sikkert kunne afgøre Tvivlstilfælde paa betryggende Maade. Spørgsmaalet er jo, om der er handlet paa eget Initiativ og for utiltalende Vindings Skyld, eller Forholdene med Rimelighed kan siges at have fremtvunget Handlemaaden.

At fastsætte en bestemt Procentsats af Omsætningen for Grænsen mellem Værnemagerfirma og Ikke-Værnemagerfirma vil næppe være tilraadeligt, idet Forholdene er noget forskellige for de forskellige Erhvervsgræne, men man maa som anført lade Afgørelsen bero paa en uvildig, sagkyndig Bedømmelse af de enkelte Tilfælde.

Ogsaa her gælder, at i Tilfælde af »Værnemageri« kan der ikke klares Frisag ved at anføre, at man var tvunget eller opfordret dertil. Nogle har været nødt til at udføre visse Arbejder for den tyske Besættelsesmagt, men ingen har været tvunget til eller opfordret til at udføre Værnemagerarbejde saaledes som ovenfor karakteriseret.

Som anført maa en Indehaver, Medindehaver, ansvarlig Leder, ledende Medarbejder samt Bestyrelsesmedlemmer af Værnemagerfirmaer anses for Værnemagere. Man kan næppe forsvare at gaa længere ned i Rækkerne. Findes der Personer inden for Værnemagerfirmaer længere nede i Rækken, der bør anklages, bør det ske paa et andet Grundlag — f. Eks. særlig udfordrende, unational Optræden el. l.

For Landbruget ligger Forholdene ganske klare. F. Eks. kan en Landmand, der har passet sin Produktion og afsat sine Varer gennem de sædvanlige Kanaler, ikke karakteriseres som Værnemager, hvorimod f. Eks. en Landmand, der har afsat sine Produkter helt eller delvis uden om disse Kanaler og direkte til den tyske Besættelsesmagt, ubetinget maa karakteriseres som Værnemager, ligesom ogsaa en Landmand, der har stillet sine Heste og Køretøjer eller andre Produktionsmidler og Arbejdskraft til Disposition for den tyske Besættelsesmagt, maa anses for Værnemager.

Saadan var de...

Fra en ung Frihedskæmper, den eneste overlevende af en Sabotørgruppe paa syv, har vi modtaget en Mindeartikel om hans Kammerater. Vi bringer et Uddrag af den:

En Aften midt i Oktober 1943 mødtes nogle unge Mænd i en Lejlighed i København. Nogle af dem kendte hinanden, men den, der havde samlet dem, var den 22-aarige stud. theol. Chr. U. Hansen. Og med ham som Fører dannedes denne Aften en af Danmarks mange Sabotørgupper.

Det var intet Tilfælde, at Christian blev Føreren. Uden at overdrive kan man sige, at han var som skabt dertil. Med sin kraftige tunge Skikkelse, sine grove, men meget stærke Ansigtstræk og sit uregerlige røde Haar lignede han mindst af alt det, man i Almindelighed forestiller sig ved en

teologisk Student. Men gennem sin Optrædelse, sin Gerning som Højskolelærer og sin politiske Virksomhed var han i ganske særlig Grad fyldt med Idealisme.

Det var derfor ikke svært for ham at samle sine bedste Kammerater til den Kamp, som endnu kun var i sin Vorden.

Tre af dem kendte han fra sin Elevtid paa Fodfolkets Kornet- og Løjtnantsskole. Det var Preben Hagelin og Edvard Sommer, begge ansat paa Ø. K., og Møbelhandler Kai Schiøth. Per Sonne og Erik Nyman var hans Barndoms- og Studenterkammerater, og begge havde allerede paa dette Tidspunkt opgivet deres Studier for at koncentrere sig om illegalt Arbejde.

Efter en Tid blev Christian af Frihedsraadet udset til en vigtig Opgave i Jylland og maatte rejse, efter at have indsat Hagelin som Fører for Gruppen.

Marts 1944 blev Christian taget af Gestapo og indsat i den tyske Afdeling af Aalborg Arrest. — Gruppen indhentede straks Organisationens Tilladelse til et Befrielsesforsøg — og fire af Christians Kammerater tog til Jylland. Samme Dag de rejste, havde 20 Patrioter i Aalborg prøvet at befri Christian, men det mislykkedes.

De fire Kammerater fra København fik imidlertid Held til nogle Dage senere forklædt som Haandværkere og forsynede med falske Papirer at liste sig ind i Fængslet. Og da Christian skulde paa Gaardtur, fik de Kontakt med ham. Ved ganske smaa forsigtige Tegn bag Tyskernes Ryg lod han dem forstaa, at han ikke vilde befries. De begreb ingenting — først et Par Maaneder senere, da endnu fem Medlemmer af den lille Gruppe var taget af Gestapo og anbragt i Vestre Fængsel, fik de Forklaringen paa Christians Opførsel.

Ogsaa han sad nu i Vestre Fængsel og fik sendt sine Kammerater et Brev, skrevet paa W. C.-Papir. Der stod bl. a.: »I Gaar fik jeg ved den tyske Krigsret min Dødsdom. Naar man er ung og elsker Livet, er det tungt at sige Farvel. Det er tungt men langtfra meningsløst. For at et Folk skal kunne leve, maa nødvendigvis nogen kunne dø...«

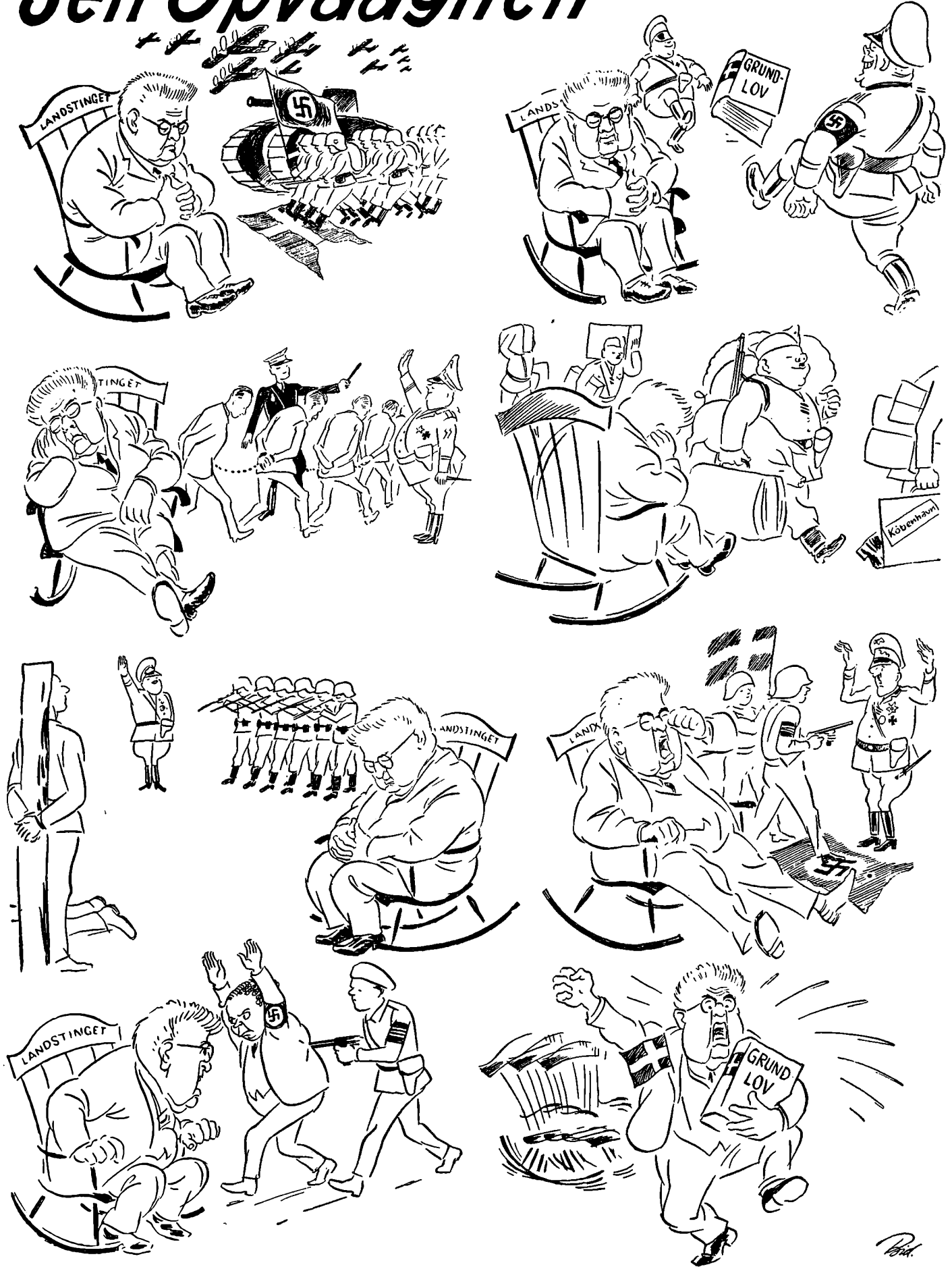
Senere i Brevet hentyder han til Befrielsesforsøget:

»... Tak for det Venskab og den Troskab, jeg har mødt hos jer. Paa det Sværd, General von Döbeln fik overrakt af Kronprinsen, stod hans Motto: Pligt, Ære, Troskab. Jeg ved, det samme har staaet paa jeres Sværd — og jeg ved, at det er blankt og uden Pletter. Ogsaa jeg har søgt at holde mit Vaaben med dette Motto, rent og uplettet — derfor maatte jeg blive, Edvard — jeg var bundet af min Pligt imod de Mennesker, der sad i samme Sag. Denne Pligt blev jeg først befriet for ved Dommen i Gaar. Jeg kunde blive med saa meget desto større Ro, som jeg paa daværende Tidspunkt var klar over, at Gestapo ikke kunde faa mig til at tale ved Brug af deres særlige Metoder. Men Tak for jeres Troskab — o gundskyld.«

Den 23. Juni 1944 blev Chr. U. Hansen henrettet sammen med 7 andre Patrioter — og nogle Maaneder senere blev hans 5 Kammerater skudt i Shell-Husets Kælder.

Bob.

Sen Opvaagnen

Bid.

Englands nye Huse

(Fortsat fra Side 5)

byerne. Før Krigen var store værdifulde Landbrugsarealer blevet ødelagt ved planløs Bygge- og Anlægsvirksomhed, og der blev ikke taget Hensyn til Jordens Bonitet, saaledes at ofte de bedste Landbrugsarealer blev inddraget til andet Formaal.

Landarbejdernes Boligforhold blev i Kommissionen taget op til Drøftelse, og det understregedes kraftigt i Betænkningen, hvor stor en Betydning Landsbyen spillede som socialt Centrum — community-centre — for Landets Befolkning.

Kommissionens Betænkning munder ud i, at Landsplanlægningen er uopsigelig, og at en Udsættelse heraf til efter Krigen Slutning vil være skæbnesvangert, og at det vil være nødvendigt med et centralt Planlægningsorgan.

Endelig blev en tredje Kommission nedsat, som afgav sin Betænkning i 1942, kort Tid efter Scott' Kommissionen afgav sin. Kommissionen bestod af 4 fremtrædende Mænd, 2 Jurister og 2 Landinspektører. Efter en indtrængende Henstilling fra Regeringen afgav Kommissionen i April 1941 en foreløbig Betænkning om de øjeblikkelige Skridt, der er ønskelige for at forhindre en forfejlet Efterkrigsgenopbygning.

Privat Initiativ skal ikke undertrykkes.

Vægten er igen lagt paa, at det er tvingende nødvendigt at skabe et centralt Planlægningsorgan, med de nødvendige Fuldmagter til at sikre, at Landets Areal kan blive anvendt til Fordel for Befolkningens økonomiske, sociale og kulturelle Liv. Landsplanlægningen bør blive en Realitet og et varigt Træk i Administrationen af Landets indre Forhold. Kommissionen peger paa, at det ikke er Hensigten at undertrykke privat Initiativ og Foretagsomhed, men at fastsætte, paa hvilke Arealer det bør udfolde sig, og samtidig peger den paa, at Grundejernes personlige Ønsker og Interesser maa underordnes det fælles bedste, for at sikre den bedst mulige økonomiske Udfoldelse for Samfundet.

I Kommissionens Betænkning blev Spørgsmaalet om Udstykningsretten nøje behandlet. Kommissionen gaar

imod Nationalisering af Jorden, da dette i Øjeblikket ikke er nogen fremkommelig Vej, men mener at Staten bør erhverve Udnyttelsesretten af den egentlige Landbrugsjord, saaledes at fremtidig Bebyggelse og anden Udnyttelse kun kan finde Sted paa de Arealer, der af Statens Planlægningsmyndighed anses for egnede hertil.

*

Disse Oplysninger om de forskellige Kommissioners Arbejde stammer fra en Pjece »Prelude to Planning«, skrevet af Irene Barclay. Pjecen er udgivet for at gøre de tre Betænkninger til alment Diskussionsgrundlag.

I Forvejen bliver i England Byggeplansproblemer ivrigt drøftet og disku-

teret i Aviser, Tidsskrifter og Pjecer, og man faar det Indtryk, at en stor Del af Befolkningen er klar over, at Byplanlægning ikke blot er Arkitektur eller Videnskab, men ogsaa lige saa meget et befolkningspolitisk Spørgsmaal, der bør tages Stilling til, som til alle andre politiske Spørgsmaal i det demokratiske Samfund.

En Erhvervelse af Udstykningsretten vil betyde enormt for Byernes Udvikling. Den nuværende Grundspekulation som hæmmer Byernes rationelle og harmoniske Udvikling vil forsvinde. Da det ifølge Kommissionens Betænkning er Meningen, at Staten skal købe Udstykningsretten efter Jordens Vurderingssum, vil der blive Tale om kæmpemæssige Beløb.

TJENESTEMÆNDENES TALEFRIHED

Det er saa let, naar man har holdt paa den rigtige Hest, da at tale ud om det ene og det andet. Men hvis man ikke netop finder det rigtige psykologiske Øjeblik, kan det være uhyre vanskeligt eller umuligt for en Tjenestemand at sige sin Mening om Ting, der berører hans Tjeneste.

Der findes i Tjenestemandregulativet for Københavns Kommune en Bestemmelse om, at en Tjenestemand ikke maa meddele til andre, hvad han erfarer under Tjenesten, særlig ikke, hvad der er paalagt ham af en Overordnet ikke at meddele videre. Det er da ogsaa en almindelig Tjenestemandregel, at man ikke taler om sit Arbejde. Der, hvor jeg arbejder, erfarer jeg aldrig, hvad mine Overordnede har forhandlet om (jeg faar en kort Ordre for de nærmeste Dage). Og her findes et ældre, men kategorisk Forbud mod at udtale sig til Dagbladene, skrive Artikler vedrørende vor Virksomhed uden forud indhentet Tilladelse o. s. v. Ja, selv eventuelle Henvendelser til Magistraten skal indsendes ad tjenstlig Vej. Det er kun godt et Aar siden, der var et Opslag desangaaende.

Naar en Kreds af Tjenestemand i F. D. Nr. 3 angriber Overborgmesteren i København, saa gaar de faktisk uden om Bestemmelsen om ikke at meddele til andre, hvad de tjenstlig har erfaret. Maaske har det omtalte Truselcirkulære ikke indeholdt nogen direkte

Passus om, at det var »internt« (jeg har ikke modtaget noget saadant eller hørt andre, der har modtaget det, trods det, at vi alle gik hjem efter Frihedsraadets Opfordring), men at det er imod almindelig Praksis, er uden Tvivl.

Jeg vil ikke forsvare Overborgmesteren, men vil benytte Lejligheden til at angribe Tjenestemandregulativet. Det er udemokratisk og føles meget tvunget, at vi til enhver Tid af vore Overordnede kan paalægges Tavshed om selv de mest vitale Ting. Mon vi ikke inden længe bliver nødt til at rette vore Angreb mere mod Paragrafferne end mod Mændene, hvis vi vil skabe et sundt Demokrati og et offentligt Styre, der ogsaa i Forvaltningsapparatet er demokratisk.

Naturligvis skal der være Maade med alt. Lægen har sit Tavshedslofte, og det er godt. Socialraadgiveren maa ikke føre Sladder med sig om, hvad hun ser og hører. Kontorassistenten paa Socialkontoret og i Skattevæsenet har ogsaa Tavshedspligt. Men dette er altsammen noget helt andet. Det er udadvendt. Derfor behøver der ikke at være Tavshedspligt om Regnskaber, almindelig Administration, Gasproduktion, Byplaner o. s. v. Jo mere Stat og Kommuner betyder i Samfundslivet, jo vigtigere er det, at der er fri Taleret for dem, der kender Forholdene.

Med Tak for Optagelsen.

Tjenestemand.

En Kommission og flere Delegationer.

(Fortsat fra Side 6)

Kvinder vil rykke ind i Tingene og placere sig i Forgrunden. Men samtidig med, at de politiske Valg forberedes, burde alle Erhvervsorganisationer og andre betydende Sammenslutninger afholde Nyvalg til deres Bestyrelser. Disse Folk, der repræsenterer store Værdier, er med til at give Samfundet Ansigt; sammen med Politikere og Embedsmænd varetager de ogsaa udadtil Landets Interesser, og der er adskillige af disse Herrer, som i Besættelsesaaene røbede, at saavel deres nationale som sociale Indstilling lod en Del tilbage at ønske.

Sammen med de altfor villige Embedsmænd og de kompromitterede Politikere bør de store Organisationers negative Formænd og Bestyrelsesmedlemmer i den nærmeste Fremtid blive tvunget til at træde tilbage i den Ubemærkethed, hvor de retteligt hører hjemme.

Egnet til at skade vore Interesser (!)

I »Frit Danmark« Nr. 5 omtalte vi Lektor Adler Lunds Suspension fra sin Stilling ved Roskilde Katedralskole i Oktober 1942. Vi kan nu supplere denne Omtale med nedenstaaende Skrivelse fra Undervisningsministeriet, hvorved Lektoren fik Tilladelse til paany at genoptage sin Virksomhed.

København, den 13. Maj 1943.

I Anledning af, at Hr. Lektoren ved en af Roskilde Kriminalret den 28. December f. A. afsagt Dom er fundet skyldig i Overtrædelse af Lov Nr. 388 af 22. Juli 1940 § 1, jfr. Lov Nr. 536 af 22. December 1941, jfr. Lov Nr. 206 af 9. Maj 1942, § 2, og idømt Hæfte i 4 Maaneder, skal Ministeriet herved udtale sin alvorlige Misbilligelse af, at De, uanset den Paamindelse, der laa i Deres Forflyttelse fra Sønderborg Statsskole til Roskilde Katedralskole i Efteraaret 1941, ved at skrive de i Strafesagen omhandlede Artikler i Ugebladet »Ungdom og Idræt« har begaaet en Handling, som det maatte staa Dem klart, var egnet til at skade Danmarks Interesser i Forhold til Tyskland eller dog saa udfordrende, at det maatte betragtes som en nærliggende Mulighed, at den vilde blive fundet strafværdig.

I Forventning om, at De vil lade det være Dem magtpaaliggende fremtidig at afholde Dem fra enhver Udtalelse eller Handling — saavel i som udenfor Skolen — der er egnet til at skade Forholdet mellem Danmark og Tyskland, vil Ministeriet give Dem Adgang til at genoptage Deres

Tjeneste ved Roskilde Katedralskole fra Begyndelsen af Skoleaaret 1943—44, hvorved bemærkes, at saafremt Deres Adfærd mod Forventning skulde give Anledning til berettiget Klage, maa De forvente Spørgsmaalet om Afskedigelse i Henhold til Statstjenestemandslovens § 61 taget op til Overvejelse.

(sign.) Højberg Christensen.
/Fabricius Bjerre.

Soldaternes Tid

I fuld Tilslutning til Ingeniør A. K. Krogs Artikel: »Vort Værn bør lære af Frihedshæren« i »Frit Danmark« Nr. 5, hvis Synspunkter jeg tror, at de allerfleste Menige i den gamle Hær fuldtud kan tiltræde, maa det maaske være mig tilladt at pege paa et Forhold i »vor gamle Hær«, som vi nødigt skulde se genoptaget i »den nye«.

Jeg var i 1937 indkaldt i 6 Maaneder til et saakaldt Garnisonskompagni, med Hjemsted i Kastellet. Hovedopgaven var Vagt-tjeneste, men Forholdet var imidlertid det, at i disse 6 Maaneder fik vi ikke mere Uddannelse, end vi snildt kunde have faaet paa en Maaned, Vagttjeneste og andre nødvendige Opgaver levede Masser af Tid; men denne Tid blev bortødslet med Ekserciterperier og Hamren i det stakkels Gevær 89, der var vort eneste Vaaben, og det paa Trods af, at der var Tid nok og Befalingsmænd nok til at lære os Brugen af effektive Vaaben.

Under Beredskabsindkaldelse blev der vel raadet nogen Bod paa Manglerne; men det kan ikke skarpt nok fordømmes, at der paa denne Maade blev sløset med de Indkaldtes Tid og Statens Penge, og vi maa forlange, at der virkelig er Mening i det, de Indkaldtes Tid bruges til, og det er det, vi haaber og tror, at vort nye Værn vil forstaa.

Svend Brauner.

Fangerne bør fritages

Blandt de værnepligtige, som nu indkaldes til Militærtjeneste, findes ogsaa tidligere Fanger, som har tilbragt kortere eller længere Tid i tyske Koncentrationslejre. Som tidligere Fange og Læge gennem $\frac{3}{4}$ Aar i 3 af disse Lejre kan jeg indestaa for, at Flertallet af disse Folk er uegnede til Militærtjeneste, — rent bortset fra at de vel maa formodes at have faaet nok af tvungent Lejr- og Kaserneliv.

Man kan roligt sige, at 90 % af de Fanger, der har siddet mere end 1 eller 2 Maaneder i tyske Lejre, har været plaget af mindst en af de sædvanlige Koncentrationslejrsvøber i Form af almen Underernæring og Afkræftelse, Vitaminmangel eller Tarmbetændelser, og selv om man maa gaa ud fra, at Forplejningen i vor Hær vil blive tilstrækkelig og forsvarlig, saa er den ikke beregnet paa de Rekonvalescenter, som Koncentrationslejr-fangerne endnu har Krav paa at blive betragtet som. — Og saa skulde man jo mene, at der var nok af andre at indkalde af.

Selv om de fleste vel kan faa en Lægeattest paa Tjenestedygtighed og blive stillet for en Kassationsret, saa er Sagen dog af principiel Natur: Folk, der kan attestere, at de har siddet i tysk Koncentrationslejr, bør indtil videre fritages for Militærtjeneste.

De har foreløbig aftjent deres Værnepligt.
Paul Thygesen.

Stævning

FRIT DANMARK har nu omsider modtaget det af Professor Vinding Kruse længe bebudede Sagsanlæg. Vinding Kruse paastaar os dømt for Æresforærmelser i Anledning af Artiklen i Bladet af 1/6 (Nr. 4). Rettens Stilling til vort Angrebs Berettigelse venter vi med Sindsro.

Universitetets Stilling overfor Professor Vinding Kruse er ikke offentliggjort endnu, men han eksaminerer ikke ved den Eksamen, der nu afholdes.

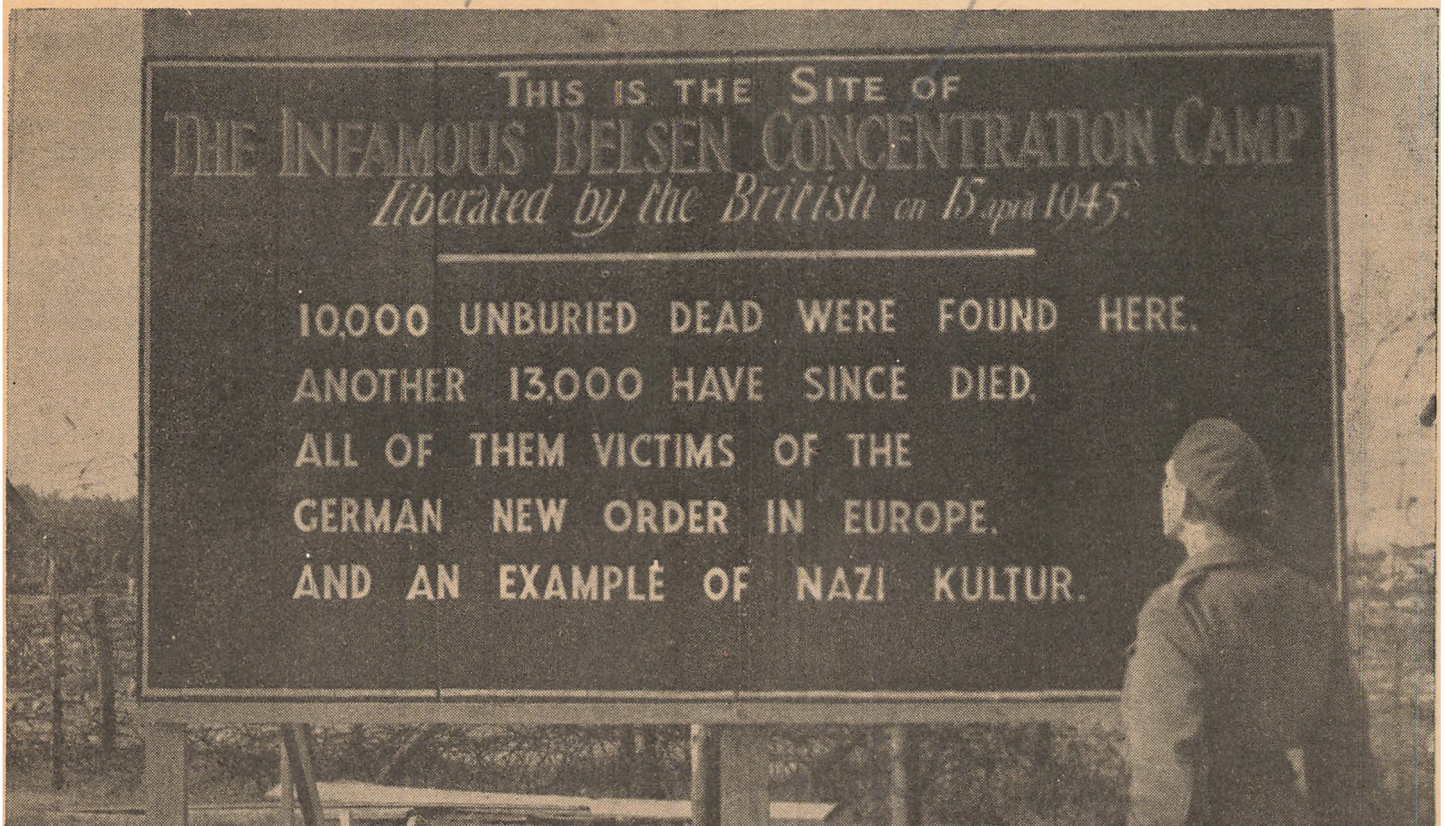
Abonnement

for Juli Kvartal kan tegnes gennem Postvæsenet eller Bladets Ekspedition, Nørre Voldgade 11, Telefon Central 15,745.

Abonnementsprisen er 3 Kr., der tillige med Porto opkræves gennem Postvæsenet.

FRIT DANMARK

Dette var Belsen! Ved Indgangen til det, der engang var den berygtede Koncentrationslejr Belsen (nu er den jævnet med Jorden ved Hjælp af engelske Flammekastere) er nu opstillet to Kæmpe-Skiltte, der paa Engelsk og Tysk giver et Par Tal fra denne Rædselslejr. Her er den engelske Version.

LIDT VEL FLOT BEMÆRKNING

Højesteretssagfører Gamborg er ilet Direktør F. Boldsen, Københavns almindelige Boligselskab, til Undsætning. Boldsen er af sit Selskab blevet bevilget en ekstraordinær Ferie, som man vil benytte til at søge Direktørens Forhold under Besættelsen klarlagt.

Motiveringen for, at Højesteretssagføreren antager sig Boldsens Sag, er imidlertid lidt ejendommelig formuleret — i hvert Fald som den fremgaar af en Artikel i »Politiken« af 18. ds. Det hedder her, at HRS. Gamborg udtalte: »Jeg er ikke Sagfører for Direktør Boldsen, men jeg tog ham for nogen Tid siden for 50.000 Kr. til Indkøb af Vaaben, og saa synes jeg

ogsaa, det er min Pligt at yde ham Hjælp, naar han nu bliver angrebet.«

Hvor meget eller hvor lidt man nu vil lægge i denne Udtalelse, heldigt virker den ikke, ikke for Boldsen, ikke for Gamborg og dermed heller ikke — og det er for os det væsentligste — for *Modstandsbevægelsen*.

Som bekendt er Modstandsbevægelsen omgivet af mere eller mindre camouflerede Fjender, der ved HRS. Gamborgs flotte Bemærkning slikker sig om Munden og triumferende mumler, at de nok tænkte, at Frihedskæmperne ikke tog det saa nøje med, at de økonomiske Kilder var plumrede — eller lignende Former for Udlægning.

Vi tvivler ikke om, at Gamborg tror — og hele Tiden har troet — at Dir. Boldsen i nationalt Henseende er en ren Mand, for ellers vilde det selvfølgelig have været uansvarligt af Gamborg at gøre Boldsen den Ære at modtage Penge af ham til den illegale Kamp — selve dette, at en Mand blev kendt værdig til at støtte Modstanden, indebar dog i pæne Menneskers Bevidsthed en Anerkendelse af, at saa var vedkommende ogsaa *god nok*.

Det er beklageligt, at Leif Gamborg med sin flotte Bemærkning har givet sit Besyv med om Boldsens Bidrag til Frihedskampen. Men den nærmeste Fremtid vil forhaabentlig udslette det foruroligende Indtryk af Højesteretssagføreren ubetænksomme Udtalelse til Dagspressen.

R-g.

HOVEDLEDELSE:

Professor, dr. phil. C. A. Bodelsen
 Redaktør, cand. mag. Elias Bredsdorff
 Fagforeningsformand Chr. Christiansen
 Redaktør Kate Fleron
 Minister Mogens Fog
 Redaktør Børge Houmann
 Reservekirurg, dr. med. Teit Kærn
 Rigsdagsstenograf Gelius Lund
 Docent Aksel Milthers
 Udenrigsminister J. Christas Møller
 Professor, dr. phil. Arne Noe-Nygaard
 Civilingeniør, dr. techn. Chr. Ostenfeld
 Civilingeniør Einar Thorsen

FRIT DANMARK

Udgivet af en Kreds af Danske

REDAKTION:

Elias Bredsdorff og Kate Fleron
 (sidstn. ansvarlig overfor Presseloven)
 Redaktionens Adresse:
 Nørrevoldgade 11, København K
 Telefon Central 15.745
 Forretningsfører: LRS Niels Andersen,
 Ny Vestergade 13

Trykt i Det Hoffensbergske Etablissement, Kbhvn

»Frit Danmark« udkommer ugentlig og koster 3 Kr. Kvartalet. Abonnement kan tegnes paa ethvert Posthus, hos Landpostbudene eller gennem de lokale Frit Danmark-Grupper. Bladets Løssalgpris er 30 Øre
 Ekspeditionens Adresse er: Nørre Voldgade 11, København K, Telefon: Central 15.745 Abonnement kan ogsaa tegnes skriftligt eller telefonisk direkte til Ekspeditionen, hvorefter Postoprævning for Juli Kvartal vil blive udsendt